67. Tiistaina 26 päivänä toukokuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys laeiksi liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä ja tieliikennelain 75 §:n muuttamisesta 2614

Hallituksen esitys 242/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 3/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta 2615

Hallituksen esitys 40/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 4/1998 vp

Toinen käsittely

3) Hallituksen esitys laiksi aravalain 14 §:n kumoamisesta 2616

Hallituksen esitys 44/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 1/1998 vp

4) Hallituksen esitys laiksi Postipankki Oy:stä annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 39/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 10/1998 vp

Ainoa käsittely

5) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1996..... 2629

Kertomus 7/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 2/1998 vp

6) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1996 2639

Kertomus 8/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Mietintöjen pöydällepano

7) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain muuttamisesta 2644

Hallituksen esitys 52/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 7/1998 vp

8) Hallituksen esitys laiksi terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 65/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 7/1998 vp

9) Hallituksen esitys Meksikon kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys 190/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 8/1998 vp

10) Hallituksen esitys laiksi leimaverolain eräiden säännösten kumoamisesta .... ,,

Hallituksen esitys 43/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 9/1998 vp
Lakialoite 13/1997 vp
Toivomusaloite 56/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Andersson C., Aura, Haatainen, Huotari, Huttu-Juntunen, Jäätteenmäki, Karhunen, Kautto, Kiviniemi, Knaapi, Kuisma, Kääriäinen, Laakso, Lahtela, Lamminen, Leppänen P., Lindén, Lindqvist, Mertjärvi, Niinistö, Norrback, Penttilä, Pohjola M., Rauramo, Rehn, Suhola, Taina, Tiusanen, Veteläinen ja Vistbacka.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Penttilä, Lindén ja Huotari.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä sairauden perusteella ed. Haatainen, virkatehtävien perusteella edustajat Aura, Kautto, Laakso, Lindqvist, Niinistö ja Rehn sekä muun syyn perusteella edustajat Knaapi, Kääriäinen, Lahtela, Mertjärvi, Rauramo ja Veteläinen,
tästä ja huomisesta päivästä sairauden perusteella ed. Kiviniemi, virkatehtävien perusteella ed. Jäätteenmäki ja muun syyn perusteella ed. Suhola sekä
tämän kuun 28 päivään virkatehtävien perusteella ed. Norrback ja muun syyn perusteella ed. M. Pohjola.

Ed. Apukan edustajantoimi

Puhemies: Luetaan ed. Apukan eduskunnalle osoittama kirjelmä.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnalle

Tultuani nimitetyksi Kansaneläkelaitoksen hallituksen jäsenen virkaan 1 päivästä kesäkuuta 1998 lukien pyydän eroa kansanedustajan toimesta samasta ajankohdasta lukien.

Eduskunnassa 19 päivänä toukokuuta 1998

Asko Apukka"

Puhemies: Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Ed. Häkämiehen edustajantoimi

Puhemies: Luetaan ed. Häkämiehen eduskunnalle osoittama kirjelmä.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnalle

Tultuani valituksi Kuopion kaupunginjohtajaksi pyydän kunnioittaen eroa eduskunnan jäsenyydestä 1.8.1998 lukien.

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 1998

Kari Häkämies"

Puhemies: Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että 20 päivänä toukokuuta 1998 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä ovat puhemiehelle saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 31—33.
Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle
asioiden n:ot U 31 ja 32 osalta valtiovarainvaliokunnan sekä
asian n:o U 33 osalta talousvaliokunnan on annettava lausunto.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laeiksi liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä ja tieliikennelain 75 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 242/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 3/1998 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kolmannen kerran tältä samalta paikalta sama asia eli toisin sanoen tutkanpaljastuslaitteen, laserpaljastuslaitteen käyttämistä koskeva kielto on ihan hyvä, mutta se on susi siltä osin kuin se koskee ulkomailta Suomeen tulevia. Hallussapito on kyllä ankarasti kielletty ja voidaan suorittaa jopa ruokakomerossa kotietsintä sen löytämiseksi, mutta ulkomailta tänne tulevalta edellytetään, näin tämän asian olen pykäläkohtaisesti lukenut, että hän tuo tämän laitteen maahan levittämistarkoituksessa. Täytyy osoittaa, että se on levittämistarkoituksessa tuotu. Jos jollakulla on hansikaslokerossa tällainen laite, niin eihän yhdestä paljon levitellä. Se täytyy silloin uskoa. Näin ollen yhden laitteen hallussapito ja tarvittaessa myös käyttö on mahdollista ilman rangaistusta. Tämä laki on susi. Mutta sellaisia lakejahan me täällä teemme, että voimme sitten vuoden kuluttua taas tehdä samasta asiasta uuden lain.

Olen eriävässä mielipiteessä lakivaliokunnan lausuntoon todennut sen, että "levittämistarkoituksessa"-sana olisi pitänyt poistaa maahantuonnin osalta. Silloin se olisi koskenut myös niitä, jotka ajavat yli rajan tällainen laite mukanaan ja ryhtyvät sitä käyttämään. Nyt se on epävarmaa ja laissa on paha porsaanreikä, mutta seuraava eduskunta korjailee sitten taas lakia.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! En usko, että siitä nyt ongelmaa tulee, koska hallussapito ja käyttäminen on kielletty nimenomaan pykälän mukaan. Minä en näe tässä mitään suurempia ongelmia.

Arvoisa puhemies! Kun lakiesitys varmasti yksimielisesti hyväksytään, toivoisin, että viranomaistahot ja ministeriössä asiaa hoitavat henkilöt eivät liikaa tuudittaudu siihen, että kun eduskunta on hyväksynyt tiukennetun lain, niin poliisinvirkoja ei tarvitse täyttää. Silloin ei ole keitään, jotka valvovat näitä. Myös ministeriössä pitäisi ottaa huomioon se, että jos eduskunta säätää edellytykset valvonnalle, niin myös valvovaa henkilöstöä pitäisi olla kentällä.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Kysymyshän tässä on siitä, että nyt säädetään tiukahkot rangaistukset niille, jotka käyttävät sellaisia laitteita, jotka estävät poliisin liikennevalvontaa. Tältä osin tämä lainsäädäntö on ehdottoman tarpeellinen.

Ed. Aittoniemi on väärässä lain sisällön suhteen. Hänen käsityksensä on ennen liikennevaliokunnan käsittelyä olleesta esityksestä. Lain sisältö on korjattu sellaiseksi, että jos esimerkiksi ulkomailta joku tänne ajaa tällainen laite autossa, niin se otetaan rajalla pois.

Kyllä on huomattu tämä ongelma, joka siinä esityksessä oli. Se on liikennevaliokunnan käsittelyssä korjattu.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Turha näistä on pidempään inttää. Se on huomattu, totta kai, koska se on eriävässä mielipiteessä lakivaliokunnan lausunnossa, mutta sitä ei ole sanallakaan korjattu, vaan edellytyksenä on edelleen levittämistarkoitus. Jos "levittämistarkoitus" olisi poistettu, niin kuin itse sen ehdotin, silloin laki olisi ollut suhteellisen täydellinen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 40/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 4/1998 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Tässä on myös liikennevaliokunnan käsittelemä hallituksen lakiesitys, joka on aika pienimuotoinen. Siinä säädetään suojakypärän ja turvavöiden käyttö niin sanotuissa nelipyöräisissä mopoissa.

Mutta, arvoisa puhemies, tässä yhteydessä haluaisin muistuttaa näin eduskunnan välityksellä liikenneministeriötä, että kun tällä hetkellä vaaditaan auton ajokortti nelipyöräiseen mopoon, niin minun mielestäni se on jo jonkin verran liioiteltua. Ministeriön tulisi hyvin nopeasti

tämä ajokorttikysymys käsitellä. Vaikka meillä kyllä on jo hyvin monen luokan ajokortteja, tuntuu kohtuuttomalta, että kun traktorissa kuitenkin on oma kortti, niin tällaisessa mopossa ikään kuin pitäisi olla vielä korkeamman luokan kortti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi aravalain 14 §:n kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 44/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 1/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi Postipankki Oy:stä annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 39/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 10/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 10. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. T. P o h j o l a : Arvoisa rouva puhemies! Käsillä olevan postipankkilain perusteluissa todetaan, että lakiehdotuksessa on kyse vain Postipankki Oy:n toiminimen määräytymistavasta, joten esityksellä ei sinänsä ole taloudellisia vaikutuksia, ja todetaan, että lakiehdotuksella voi olla välillisiä vaikutuksia Postipankki Oy:n ja PV Yhtymä Oyj:n arvoon, kun niin sanotun brandin kehittämistä ei rajoiteta laissa säädetyllä toiminimellä. Yrityksen arvo määritellään markkinoilla käytännössä pörssissä tai muun kaupanteon yhteydessä. On sinänsä hyvä, että valtion yritys pyrkii korottamaan arvoaan sekä tuotekuvalla että myös terveellä liiketoiminnalla.

Kun PV Yhtymä Oyj ja Postipankki julkistivat nimenmuutoksensa, ilmoitukseen sisältyi toinenkin, vähemmän positiivinen elementti. Postipankki on harjoittanut koko 1990-luvun varsin mittavaa henkilöstön ja liiketoiminnan saneerausta. Vuosikymmenen alussa lakkautettiin kolme alueellista maksupalvelukeskusta, liiketoimintaa on saneerattu lopettamalla palvelut tuhansissa postikonttoreissa ja suuressa määrässä omia, jopa kannattavia Postipankin konttoreita. Uusimpia henkilöstön saneeraustoimia ovat olleet päätökset lopettaa Oulun ja Tampereen maksupalvelukeskukset, vähentää visioperusteisesti asiakaspalveluhenkilökuntaa jo nyt ruuhkaisissa konttoreissa ja keventää hallintoa. Oulun maksupalvelukeskuksen lakkauttamisessa oli kyseessä pankin itsensä laatupalkinnolla palkitseman laadukkaan ja kustannustehokkaan yksikön lopettaminen.

Vaikka pankkitoimintaa ohjaa lakiesityksen perusteluissakin todettu asiointikäyttäytymisen muutos, ei se ole ollut pelkästään asiakkaista lähtenyttä toimintaa, vaan osa siitä johtuu siitä, ettei asiakkaille muita mahdollisuuksia kohta edes tarjota. Tehdyissä kuluttajatutkimuksissa asiakkaat haluavat pankiltaan henkilökohtaista palvelua. Sen rinnalla asiointitapojen helpottaminen on hyvä asia, mutta asiakkaalla tulisi olla aina mahdollisuus valita. Varsinkin vanhuksille nykyiset palvelumallit käyvät kohta mahdottomiksi. Nyt kun maksupalvelutehtävät keskitetään Helsinkiin, lienee odotettavissa samanlaista ruuhkautumista kuin konttoreissa ja pitemmän ajan varaamista tapahtuman hoitamiseksi kuin ennen. Kun nyt joissakin konttoreissa edellytetään ajan varaamista kaksikin päivää ennen asiointia, pitänee tulevaisuudessa laskutkin jättää aikaisemmin maksuun ja varautua Internetissä linjayhteyskatkoksiin.

Leonia ja Postipankki ovat valtion omistamia yrityksiä. Vaikka ne eivät voi toimia markkinoilla tehottomammin tai huonommalla kannattavuudella kuin yksityiset yritykset, voidaan valtion omistamien yritysten henkilöstöpolitiikalle ja keinoille kannattavuuden parantamiseksi aset-

taa erityisvaatimuksia. Sellainen toimintamalli, jossa omistaja asettaa johdolle vaatimukset, johto toteuttaa omistajien määrittämiä toimintalinjoja ja omistajien edustajat valittelevat tapahtunutta ja lopuksi työministeri pannaan jälkien korjaajaksi, on edesvastuutonta.

Hallitus on edellyttänyt virastoiltaan, että ne huomioivat työllisyysvaikutukset kehittäessään toimintojaan. Samaa voidaan edellyttää myös valtion omistamilta yrityksiltä. Ei voi olla oikein, että esimerkiksi Postipankissa on jatkunut vaikeutettu yt-menettely melkein koko 1990-luvun. Nyt niitä on meneillään monta päällekkäin. Henkilöstö on elänyt konttoreissa pitkään epävarmuudessa ja pelossa. Pankkialan työuupumus on työolojen kärkipäässä. Tämän osoittavat myös Kelan tilastot ja muut tehdyt tutkimukset. Asiakkaat ovat tyytymättömiä ja jonottavat ruuhkaisissa pankkisaleissa, sanoivat tilastot mitä tahansa.

Pankkien, myös Postipankin talouden kehittyessä terveempään suuntaan voidaan ainakin valtion omistamalta pankilta edellyttää maltillista henkilöstöpolitiikkaa, aitoa yhteistyötä henkilöstön kanssa sekä asiakkaiden toiveet huomioivaa liiketoimintastrategiaa. Myös ne voivat nostaa tulosta siinä missä nimeen perustuva mielikuvalanseerauskin. Myös sisältö ratkaisee, ehkä eniten.

Arvoisa rouva puhemies! Käyttäessään omistajan valtaa sekä yhtiökokouksissa että hallintoneuvostossa tulee valtion edustajien toimia niin, että uusi pankki on myös muulta yrityskuvaltaan kuin nimeltään työnantajana ja palveluyrityksenä sellainen, että siihen voivat luottaa myös muut kuin pörssianalyytikot, siis myös asiakkaat ja työntekijät.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Olen ollut itse Postipankin asiakas varsin kauan. En muista ihan tarkkaan, olinko 15- vai 16-vuotias, kun ensimmäisen itse avaamani tilin kävin avaamassa Postipankissa. Jokin aika sitten sain Postipankin asiakkaana kirjeen, jonka luin varmaan pari päivää myöhemmin kuin kirje oli pöydälleni saapunut. Pankin asiakkailleen lähettämässä kirjeessä kerrottiin, että pankki on nyt vaihtanut nimeä, luo uutta imagoa ja uusi nimi viestii toisaalta lujuutta ja toisaalta joustavuutta. Seuraavaksi avasin saman aamun sanomalehden ja luin, että pankki aikoo kohdella niin joustavasti työntekijöitään, että aikoo potkia heistä kolmanneksen pellolle. Arvatkaapa kuinka lämmitti sydäntäni lukea tällaisesta joustavuudesta lehdestä.

Olen kauan ihmetellyt sitä, miksi suomalaisten suuryritysten johdossa on ikään kuin kansallinen kilpaurheilulaji, että johtajat osoittavat tehokkuuttaan, dynaamisuuttaan ym. kilpailemalla työntekijöiden vähentämisellä. Satun olemaan sellaisen ammattiliiton jäsen, jonka jäsenetuna olen seurannut kauan esimerkiksi Talouselämä- ja Tekniikka&Talous-lehtiä, joten olen voinut aika pitkältä ajalta, jo ennen kuin oli kansanedustaja, seurata sitä, miten ikään kuin alalla tällainen kuntoisuus osoitetaan nimenomaan vähentämällä työntekijöitä. Olen kauan ihmetellyt sitä, miten kauan tällainen jatkuu ja miten vielä pitkän suurtyöttömyyden oloissa jatkuu sellainen, että yritysjohdot ikään kuin ylpeilevät ja osoittavat tehokkuuttaan tällaisella tavalla.

Sattumalta juuri tänään Pirkanmaan kansanedustajista koostuva ryhmä kävi tapaamassa Postipankki-Leonian johtoa. Tässä keskustelussa kävi aivan selväksi, että pankki ei niinkään ajattele, mitä työntekijöiden vähentäminen vaikuttaa sen imagoon kansalaisten silmissä, vaan pankki ajattelee enemmänkin imagoaan sijoittajien keskuudessa. Tämä on tietysti hyvin tyypillinen ajattelutapa nykyään suomalaisten suuryritysten johdon keskuudessa. Tyypillinen toimitusjohtajan katsaus melkein minkä tahansa yrityksen vuosikertomuksen alussa puhuu nimenomaan sijoittajien intressien hoitamisesta.

Mutta täytyy sanoa, että minulle itselleni on nyt nimenomaan Postipankki-Leonian toiminnan johdosta, ei pelkästään viimeisimmän irtisanomisilmoituksen, vaan ylipäätänsä sen johdosta, kun olen seurannut, miten palvelu muuttuu itsepalveluksi jne., herännyt kysymys, mihin tavallinen ihminen enää pankkia tarvitsee, kun itse asiassa melkein kaikki niin sanottu pankkipalvelu on täysin imaginaarista. Raha, joka menee tilille, menee sinne sähköisessä muodossa, se on vain joukko bittejä jossain tietokoneessa. Tilin saldo on joukko bittejä. Samaten raha, joka maksetaan tililtä, on vain joukko bittejä. Kun palvelusta on tullut itsepalvelua, myös palvelu on täysin imaginaarista. Tavallisen ihmisen tilin korko on myös täysin imaginaarista, kuvitteellista. Jos jotain korkoa ollaan maksavinaan, niin sitten toisaalta otetaan itsepalvelusta palvelumaksuja, joiden summa on samaa suuruusluokkaa kuin korko. Siitä, että ihminen vuokraa rahansa pankille, ei käytännössä enää saa mitään korvausta.

Kun pankin palveluista on tullut täysin abstrakteja ja imaginaarisia, niin milloin olemme sellaisessa vaiheessa, että itse asiassa tiliä hallinnoimaan ei enää tarvita mitään pankkia, vaan so-

siaaliturvatunnuksen tai jonkin muun perusteella kenties kohta Internetissä kaikilla niillä, jotka haluavat pitää rahansa modernissa sukanvarressa, on siihen mahdollisuus, ja he voivat itse palvella itseään aivan samalla tavalla kuin nyt pankissa. Tämän jälkeen sitten, jos joku haluaa pankille vuokrata rahansa, jotta pankki voisi ne lainanottajille vuokrata eteenpäin, se olisi sitten eri juttu. Mielestäni Postipankki-Leonia nyt omalla toiminnallaan, sekä palvelun muuttamisella itsepalveluksi että osoittamalla, että se ei välitä myöskään työntekijöistään, on itse jouduttamassa tällaista kehitystä. Kenties siirrymme kohta modernin Internet-sukanvarsisäästämisen aikaan.

Ed. Penttilä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Pakkokollegat, kansalaiset! Olin tosiaan siinä samassa kokouksessa tänä aamuna, Pirkanmaan kansanedustajat ja Leonia -tapahtumassa. Ed. Hassi ansiokkaasti oikeastaan tilittikin jo sen, mitä siellä esiin tuli. Silti toisin yhden näkökohdan esiin.

Itse sattumalta olen ollut tämän koko ajan Euroopan parlamenttien telework-hommassa mukana kolmisen vuotta. Leonian edustajahan esitti tietokonenäkemyksen siitä, että nyt voidaan lakkauttaa loputkin, kun Hesassa on yksi sellainen kone, jolla tehdään kaikki asiat. Se on kummallista, että Euroopassa käytetään Suomea tällä hetkellä huonoimpana esimerkkinä siitä, kuinka käytetään etätyötä, teleworkia tässä mielessä. Vaikka Suomi siis on teleworkin ja etätyön mallimaa siinä, että meillä on paljon näitä juttuja, niin meillä liikkeenjohto, yritysjohto käyttää sitä juuri niin päin kun Euroopassa ei pitäisi käyttää.

Samalla lailla saksalainen parlamentaarikko sanoi, että Suomi on myös nostanut tulostaan sillä kustannuksella, että ikärasismi, ikäsyrjintä Suomessa on ainutkertaista. Asiantuntevaa, pitkälle koulutettua, tai ei välttämättä pitkälle koulutettua mutta työssään hyvin asiat osaavaa vanhempaa porukkaa on pantu ulos aivan eri tahtiin kuin muissa Euroopan maissa. Oli jotenkin järjetöntä siinä tilaisuudessa kuulla kehuttavan kuinka hyvin kaikki tietokoneilla hoidetaan. Meille kerrottiin tulevaisuuden kuvakorttisysteemistä. Kun olen kirjoittanut kuvakortin, ei tarvita sitäkään tätiä, joka teki näin (puhuja heiluttelee käsiään epämääräisesti).

Todellisuudessa kyse on ihan normaalista tiedotusvälineisiin kuuluvasta skannauksesta, mikä ei siis tarkoita sitä, etteikö yksityisten ihmisten, yksilöitten, työ pankissa vähenisi. Mehän joudumme kuitenkin sen lapun kaikki kirjoittamaan, me annamme sen sinne ja sitten sillä painetaan. No, okei.

Koko ajan meitä vähän yritettiin Leonian taholta saada unohtamaan koko jutun ongelma. Hallituksen esityksessähän lukee vain että "pankin toiminimestä ei enää säädetä laissa, vaan siitä määrätään pankin yhtiöjärjestyksessä". Tuli mieleen sekin tällainen suomalaisuuden häpäisy, kun tämä tapahtui melkein jääkiekon MM-kisojen aikaan, että uusi nimi olisi voinut olla vaikka "Leijonia" eikä "Leonia", siinä olisi ollut vähän Karjala-olut-efektiä, isänmaallisuutta meiningissä, kun pankki kuitenkin on sitä leijonaa käyttänyt ja ollut valtion. Siinä mielessä kuulin, että jopa osa työväestä ja työttömistä siirtyi edellisten pankkikriisien tuskallisten prosessien jälkeen säästöpankin riveihin. Tässä olisi voinut ehkä ajatella hieman imagon ylläpitämistä suomalaisittain, että nimessä olisi voinut olla jonkinlaista tarkennusta.

Vielä itse asiasta. Mihin pankki pyrkii tällä hommalla? Kun tuotantovaatimukset ikään kuin tulivat, kaikessa, sortumatta nyt mihinkään populismiin, optiojuttu, nopean tuloksen tekeminen näkyy Suomessa ja varsinkin pankkiasioissa.

Jos ajatellaan pankkia aivan sellaisena kuin se tulevaisuudessa tulee olemaan, niin veisin ed. Hassin vision vielä pitemmälle. Nimitin sen ensin rahansiirto- ja kasvatuslaitokseksi, tai oikeastaan rahasiirtolaksi tai rahankasvatuslaitokseksi. Eihän pankkeja tarvita enää minään muuna tällä systeemillä, mihin Leonia on nyt viitoittamassa tietä, kuin siinä, että on vain jokin yritysten yritys, joka siirtelee rahaa ja hoitaa tuotot omistajille.

Loppujen lopuksi sielläkään ei puhuttu mitään muuta kuin yritysten vaatimuksista, ei yksilöllisistä palveluista, ei otettu huomioon eläkeläisiä, vanhempia ihmisiä, ei niitä, jotka tarvitsisivat ja haluaisivat tehdä jotain. Päinvastoin meitä, jotka olimme lakanneet tietokonetta käyttämästä näissä asioissa vähän halveksittiin, että saisi ilmaistua tukensa pankissa sillä, että menee tiskille välillä maksamaan, että näyttäisi ihan omalla toiminnallaan sen, että pankissa tarvitaan henkilökuntaa ja palvelua. Ainakin minulla se liittyy kansanedustajana siihen, että mielelläni käyn pankeissa ja jonotan juuri sen takia, että siellä joku näyttäisi, että tiskillä käyvät eivät ole

ainoastaan eläkeläisiä. Kaikennäköisissä tutkimuksissa pankit ja pankinjohtajat ovat olleet eläkeläistenkin viimeisiä ... Nyt kun on vielä valtionpankista kyse — että varmasti pysyisi asiassa, niin aina välillä täytyy muistuttaa, että olen Leoniasta puhumassa, arvoisa puhemies. Siellä juuri koetaan, alan ihmisenä voisin sanoa, että pankkitiskillä vanhemmat ihmiset saavat sosiaalipuhetta, sosiaalisia kontakteja, kertovat rakkaista asioistaan ja samalla ne rahahommat pyörivät. No, se nyt on vähän semmoista juttua. Mutta sen säilyttäminen jotenkin, täytyykö valtion sitten perustaa jokin inhimillinen pankki?

Vielä yhden asian sanon. Kun katseli eilen MOT-ohjelmaa, niin näki, että tässä saattaa olla takana kuitenkin taas pelkästään se juttu, että pankki pannaan siihen kuntoon, että se yksityistetään ja myydään vaikka kappaleina jonnekin muualle. Jos eilen joku MOT:ia katseli, niin se on ollut aika pitkän aikaa. Luulin, että se oli edellisen, kykyhallituksen kloppien touhuja hoitaa asioita tuolla lailla, mutta se näköjään jatkuu edelleen aika yllättävän pitkälle ja siinä eivät näköjään sosialidemokraatitkaan pysty jarruja vetämään. Ehkä se imagollisista syistä ei tässä vaiheessa käy, kun kaikki mitataan juuri nopeudella, tehokkuudella, näennäisoptimaalisella hyödyntämisellä. Kun sillä vielä vähennetään kustannuksia, niin sehän kuulostaa siltä kivalta leikkauksen kauniimmalta sanamuodolta.

Vielä yksi asia. Kun puhuttiin imagosta ja nimi, jos mikä, kuuluu imagoon, niin tuntui siltä, että tämä oli lopullinen reitti sille, että Leonia — voisi ottaa melkein baskerin pois päästä — on poistumassa joukostamme. Tätä ei vain tässä vaiheessa suoraan sanota. Imagojutussa on tarkoitus vain siirtyä isoille lähteille, elää vähän niin kuin jotakin Interbankia suurempana yritysten pankkina ja unohtaa koko juttu. Niin kuin sanoin, se myydään sitten hyvällä rahalla jollekin, joka samoissa piireissä tarjoaa siitä hyvän hinnan. Eli bye bye leijonat tässäkin mielessä. — Ei muuta tällä kertaa.

Ed. Lindén merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Jo kolmas pirkanmaalainen peräkkäin tulee korokkeelle eikä se toisaalta ole mikään ihme, koska tiedämme, että käsittelemme Leonia-asiaa, josta tulee kyllä meille Pirkanmaalle suurin piirtein kylmät puistatukset ja paha mieli, kyllä viimeaikainen touhu on sen verran alkanut meidänkin alueellamme mieliä painaa maahan päin.

Oikeastaan itsekin olin tänään mukana delegaatiossa, joka kävi Leonia-pankin johdon luona. Mielestäni sen sanoman, mikä ainakin meillä on ollut, voisi kiteyttää selkeästi neljään isompaan osa-alueeseen, joita ansiokkaasti edellisissä puheenvuoroissa on käsitelty eli imagolliseen, aluepoliittiseen, henkilöstöpoliittiseen ja omistajapoliittiseen keskusteluun.

Imagosta varmasti olemme kaikki yhtä mieltä. On aika jännä luoda uutta nimeä ja yrityskulttuuria, olla muodikas ja uudistaa ja samaan aikaan tuhota täysin ihmisten silmissä imagonsa. Se on itse Leonialtakin ollut niin käsittämätöntä, että sitä ei ole moni voinut ymmärtää. Leonian edustajat kertoivat meille, että heidän kilpailukykynsä, kun nyt katsellaan, mitä siitä kirjoitellaan lehdistössä ja mediassa tarkoittaen tietenkin varmasti tällaisia arvovaltaisia kauppa- ja talouspoliittisia julkaisuja jne., heidän imagonsa ei ole ollut niin hyvä, kun heidän kilpailukykynsäkään ei ole ollut niin hyvä kuin yrityksillä jossain muualla. Itse sanoin, että eikö tulisi mieleen, että joskus imagoa ja kilpailukykyä mitattaisiinkin asiakkaan silmin. Eli asiakas, se ihminen katsoo varmasti hieman eri tavalla näitä asioita kuin katsoo se markkinavoima, käytännössä katsoen joku pörssimeklari tai joku muu, joka tekee näitä todella hienoja mittauksia siitä, mikä on kenenkin kilpailukyky.

Näin laajemmasti ajatellen tämä on mielestäni pieni esimerkki maailman laajuisesti siitä aika julmasta ja hurjasta ajattelutavasta, mihin tämä maailma on menossa ellei pikkuhiljaa poliittisissa instansseissa aleta kiinnittää huomiota, pistää hieman vastavoimaa tälle yltiökilpailuäärimarkkinakapitalistishenkiselle uudelle systeemille, mikä tässä pikkuhiljaa alkaa muodostua, kun ainoastaan tuijotellaan pelkkiä talouslukuja ja mitataan kilpailukykyä sillä, että menköön imago, menköön henkilöstö pellolle; ei väliä, kunhan tulokset näyttävät tiettyjen pörssimeklareiden silmissä hyvältä. Eli se siitä imagosta sitten.

Toinen äärimmäisen tärkeä tähän liittyvä juttu tässä on myös se, että toistaiseksi ainakin Leonia on valtion omistama, siinä on aluepoliittinen näkökulma, mitä täällä ovat nämä edellisetkin pirkanmaalaiset yrittäneet tuoda esille. Mielestäni imagollisestikin voisi Leonialle olla todella hyvä ratkaisu keskittää maksupalveluliikenne jonnekin muualle kuin pääkaupunkiseudulle, jossa muutenkin on ruuhkaa, on pulaa asunnoista jne. Tampereella taas olisi valmista

työvoimareserviä, olisi tilaa enemmän ja myös aluepoliittisesti olisi hyvin järkevää tällaisten isojen yhtiöiden miettiä joskus sellaistakin imagoa, joka lähtisi siitä, että hajautamme ja olemme asiakasystävällisiä jne. Tampereen seudulla se tiedetään liiankin hyvin. Edelleen nämä työttömyyslukemat ovat olleet jo pitkään selkeästi valtakunnan keskiarvoa korkeammat ja meille on aika kestämätöntä, että 300—400 40—50-vuotiasta naista lähtee työttömyyskortistoon tämän jälkeen. Toisaalta tämä on meille vähän kuin Valmet kakkonen, eihän ole kauankaan aikaa siitä, kun meillä lähti enemmänkin miespuolista väkeä Valmetilta kortistoon, että kyllä tämä jotenkin todella pahalta siellä Tampereen seudulla tuntuu.

Sen takia juuri toivookin sitä, että ainakin valtio omistajana katsoisi tätä myös aluepoliittisesta näkökulmasta eikä puhtaasti vain, että jees, mennään pääkaupunkiseudulle, kaikki ollaan kovia jätkiä täällä päin.

Tietenkin tätä henkilöstöpoliittista kolmatta näkökulmaa haluaisin tässä nyt vielä korostaa. Ainakin henkilöstö itse, me olemme tavanneet paljon niitä ihmisiä, piti sitä menettelytapaa äärimmäisen tyrmäävänä. Eli Tampereella ei ollut mitään tietoa siitä, mitä on tulossa juuri nyt. Oltiin aloitettu kaiken maailman kursseja, tekemään uudistuksia siellä maksupalveluyksikössä ja yhtäkkiä kuin salamana kirkkaalta taivaalta se tuli ja ainakaan henkilöstö ei koe, että se olisi kovinkaan taidokkaasti tai hyvin ja yhteistuumin hoidettu. Mutta tietenkin sitäkin meille tuolla perusteltiin, että ainahan henkilöstö tällaiset tilanteet kokee juuri tällä tavalla, mutta kyllä siinä kuitenkin parantamisen varaa on ja miettimistä tässäkin riittää.

Tässä viimeinen ulottuvuus, mihin aikaisemminkin olen viitannut tässä puheenvuorossani, on se omistajapoliittinen juttu. Minä siellä Leoniassa kysyin sitä, että kun valtio kuitenkin on tämän omistaja, niin missä vaiheessa ja miten tämä päätös itse asiassa on tähän mennessä mennyt. Kerrottiin, että senhän on tietenkin tehnyt tämän Leonian toimiva johto ja informoitu on ainoastaan hallitusta, joka koostuu ei poliittisista jäsenistä, vaan valtiovarainministeriöstä on ilmeisesti edustus siellä. Sitten on informoitu hallintoneuvostoa, jossa ensimmäisen kerran on selkeä poliittinen edustus mukana. Selkeästi kerrottiin myös, että ei ole myöskään maan hallitusta eikä tietenkään kansanedustajia informoitu ennen kuin päätös on tehty, etteivät sekä hallitus että kansanedustajat joutuisi sitoutumaan tavallaan siihen, että olemme tienneet ennakoitavan. Meidän tehtävämme on reagoida nyt ja kertoa omia näkemyksiämme.

Mielestäni nyt, jos koskaan! Olen aikaisemminkin vedonnut henkilökohtaisesti ja jutellut ministereitten kanssa siitä, että nyt, jos koskaan, omistajataho voisi mielestäni jyrähtää. En edes tarkoita sitä, että tarvitsee kovin julkisesti jyrähdellä, vaan uskoisin kyllä, että tiettyä voimaa olisi sillä, jos halutaan, että pystyisimme vähän keskustelemaan niitten ihmisten kanssa tästä aluepoliittisesta näkökulmasta, kaikesta mitä pitäisi tässä ottaa huomioon.

Haluan kyllä kiittää muutamia ministereitä ihan siitä, että he ovat nähneet jo tähän mennessä vaivaa, kantaneet huolta, mielestäni esimerkiksi ministeri Backman, joka nyt ei ole paikalla. Haluan nyt julkisestikin häntä kiittää siitä hyvästä lausunnosta, joka nimenomaan käsitteli tätä aluepolitiikkaa ja sitä, että valtioneuvoston linjaukset muuten ovat olleet päinvastaiset ja tämän linjauksen pitäisi kuitenkin koskea myös valtion omistamia yhtiöitä. Vetoan siihen, että valtio jollakin tavalla miettisi tätä omaa kantaansa, vaikka tietyt tahot ovat vielä olleet harvinaisen hiljaista. Saatiinhan me pientä esimakua siitäkin, että jotkut voivat olla asiasta eri mieltä, kun meillä kyselytunnilla tuli tämä asia jo pikkuisen esille, mutta ei mielestäni kyllä riittävää pohdintaa tässä talossa vielä ole tapahtunut.

Arvoisa puhemies! Alun perin minun piti puhua tuolta paikaltani, mutta jostain syystä tein tämän ajankäytön suhteen ehkä onnistuneen ratkaisun, kun tulin tänne puhujakorokkeelle.

Ed. B r y g g a r e : Arvoisa puhemies! Meillä itse asiassa tämän lakiesityksen perusideahan on se, että nimeä ei kannattanut ihan laissa määritellä. Riittää, kun se yhtiöjärjestyksessä näkyy, ja varmaan siitä asiasta ei täällä synny suurempaa erimielisyyttä. Meillä valiokunnassa käytiin hyvin värikäs pohdinta tästä nimibuumista, joka tällä hetkellä Suomessakin menee kovaa vauhtia eteenpäin, jossa suomalaisuus häviää pankkien ja monen muun yrityksen nimestä ja tilalle tulee kaiken maailman koukeroita. Täytyy ihmetellä, kun pohtii japanilaisten tuotteiden nousua, jossa jokaisella tuotteella on oma nimensä. Tuotteen, oli se sitten mistä tuoteryhmästä tahansa, ei ole tarvinnut olla sen nimen takia ongelmissa. Toyota-merkkisiä autoja myydään ympäri maailmaa, vaikka nimi ei varmaan kerro ihmisille mitään. Se tuote luodaan muuta kautta.

Meilläkin asiantuntijat pohtivat täällä juuri

sitä valiokuntakeskustelussa, että nimenmuutoksen tai nimen luonnin aikana on monta vaihetta ja tavallaan siinä halutaan muutosta. Tässäkin varmasti omat syynsä on, että tämmöisen postivientiluottokonsernin nimen alle saadaan yhteinen sateenvarjo ja sitä kautta luotua yhteinen viesti, mutta minä itse olen hyvin pettynyt tästä nimivalinnasta. Se on toisaalta aivan sivuseikka. Kai se rahalla saadaan mainostoimistojen kautta ihmisten tajuntaan, mutta se valitettavasti kuvastaa sitä nykyistä tendenssiä, että suomalaisuutta ja suomalaista nimeä ei ole rohkeutta käyttää. Onneksemme Nokia-nimi nyt ei ole ainakaan kiinni siitä, että nimi on suomalainen, se menestyy.

Mutta toisaalta näissä edellisissä puheenvuoroissa pohdituttanut muu ongelmatiikka, joka on tämän yrityksen kohdalla, on suuremman luokan ongelma. Kysymys on siis valtion yrityksestä, meidän kaikkien suomalaisten yrityksestä, jossa omistajan jollakin tavalla kai pitäisi valvoa toimintaa. Tulee vain mieleen, millä tavalla nykyinen tuore ammattijohto ja omistaja ovat yhteydessä toisiinsa. Millä tavalla omistajan edustajat ja toimiva johto ymmärtävät toistensa kieltä? Onko toimivalla johdolla selkeästi samat arvot yrityskulttuurissa kuin omistajalla pitäisi olla? Ne arvot voivat olla niin pankeissa kuin muissakin yrityksissä moninaisia. Niiden pitää toisaalta mielestäni lisätä sisäistä yhteyttä sen yrityksen tuloksen tekemiseen ja toisaalta viestittää ulospäin asiakkaille sisäistä yhteyttä.

Nyt tässä tapauksessa kaikki on mennyt päälaelleen, jopa mainoksista on pohdittu, kun pieniä vauvoja on käytetty mainonnassa, onko se — ja niin kuin se onkin — aika arveluttavaa. Sen ohella nämä irtisanomiset alalla, joka on etätyötä, on todella erikoista. Helsingissä tilannehan on se, että myös täällä on ongelmana pankkialan valtavat irtosanomiset 90-luvun alussa ja tilanne on hankala, mutta väitänpä, että etätyötä voi tehdä muuallakin kuin Helsingissä, varsinkin kun tiedetään helsinkiläinen asuntotilanne tällä hetkellä. Tampereelta ei varmasti ole helppo siirtyä Helsinkiin, ellei ole tiedossa hyvää asuinpaikkaa.

Minä kuulutan tässä sitä, mikä on omistajan ja toimivan johdon yhteys tämän yrityksen omia pelisääntöjä luotaessa. Mikä on se kuva, mitkä ovat ne kymmenen käskyä tai neljä ohjenuoraa, jolla tämä yritys toimii? Onko se todella yhteisymmärryksessä haettu? Onko sitä ollenkaan? Minusta nimittäin tuntuu, että välillä toimiva johto hutkii siihen tahtiin, että omistajan edustajat eivät millään kerkeä mukaan. Ei pysähdytä pohtimaan, minne ollaan menossa. Ei tällä tavoin synny yritystä, jolla on arvoa, jolla on merkitystä ja jolla on asiakkaisiin eli pankin asiakkaisiin nähden kulutuskykyä ja nimenomaan kykyä, jolla houkutellaan lisää asiakkaita Leonian piiriin. Varmasti syntyy tilanteita, joissa joudutaan ottamaan kantaa vaikeisiin asioihin. Varsinkin nyt, kun tämä tilanne on hyvin julkinen, väitän, että nimenomaan toimivalla johdolla on todella tiukan paikan hetki pohtia yhdessä omistajan edustajan kanssa sitä, mitkä ovat ne strategiset seuraavat siirrot, seuraavat askeleet, joilla yhteisesti pohditaan joitakin asioita, joilla mennään eteenpäin, tehdään semmoinen neljän viiden asian yhteinen näkemys tämän yrityksen, konsernin, toimintaperiaatteista. Ne eivät voi olla sitä, että tiedottaminen on tämän tasoista tai että nämä irtisanomiset tehdään tällä tavoin.

Myönnän, että kun en ole täysin sisällä siinä, millä tavoin ja millä perustein näitä itse toimia on tehty, etten voi suoraan tässä alkaa arvostella niiden kaikkia puolia, mutta ulkoapäin tämä viesti on erittäin huono. Toivon, että jatkossa tämän nimenmuutoksen kautta myös ryhdytään tämänkin valtionyrityksen sisällä pohtimaan, mitkä ovat ne valtionyrityksen omat pelisäännöt, jotka varmaan eivät liiketaloudellisesti voi poiketa muista pankeista mutta jotka sisäisesti voi jokainen siihen yritykseen yhdistää. Yritys on varmasti parhaimmillaan silloin, kun jokainen sen sisällä toimiva henkilö kokee yrityksen omakseen ja haluaa toimia sen edestä.

Minä olen varma, että tämä episodi, joka tämän uuden nimen alussa on ollut, ei varmaan ole lisännyt sen yrityksen mahdollisuuksia menestyä. Jatko on vielä meidän kaikkien käsissä ja nyt toivon, että asioista vastaavat valtion edustajat ottavat tämän yrityksen hyvään huostaan ja toimivat niin, että asiat menevät tästä paremmin eteenpäin.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun pankit laman aikana ja sen jälkeen ovat vähentäneet merkittävästi henkilökuntaansa, niin Tampereella, Helsingissä kuin muuallakin, niin me olemme täällä eduskunnassa hyvin usein vedonneet siihen, että kun yhteiskunta on pitänyt pankkeja pystyssä ja antanut niille pankkituen muodossa rahaa, niin jonkinlainen vastuu pankeilla olisi myös työllistävässä toiminnassa, siis ajatella sosiaalisesti, mutta näinhän ei ole käynyt. Nämä puheet, mitä eduskunnasta on ulos annettu, ovat olleet tyhjän huuto erämaahan. Pankit

eivät ole millään tavalla niistä välittäneet enkä minä usko, että täällä kokeneitten kansanedustajien keskuudessa oikein kukaan on kunnolla uskonutkaan tätä asiaa, toki toivonut vilpittömästi, että näin tapahtuisi.

Nyt on kysymys kuitenkin Postipankin ja Vientiluoton yhteisöstä, jotka ovat valtion yrityksiä tietyllä tavalla, ja Postipankilta, tältä Leonialta, joka nyt on muodostettu, olisi perustellusti odottanut sikäli sosiaalista ajattelua mahdollisuuksien rajoissa, että sehän on toiminut koko ajan hyvin pitkälti valtion rahavirtojen varassa, edullisten rahavirtojen varassa, mutta tällä ei ole ollut mitään vaikutusta nyt kuitenkaan Leonian toimiin.

Tältä nyt näyttää ja näinhän se on ollut jo pitkän aikaa. Kun keskustelin Café Mariassa vai mikä se nyt on, ennen ainakin oli, erään henkilön kanssa, joka hyvin läheisesti tuntee nämä asiat, niin tämä päätös on tehty ajat sitten lopullisesti ja pysyvästi, käy minkälaisia delegaatioita tahansa puhumassa. Nämä toiminnot on tässä yhteisössä, Leoniassa, viety jo niin pitkälle, että mitään palaamisen mahdollisuuksia ei tietysti ole. Siitä huolimatta tällaiset delegaatiot, joissa en itse kyllä ollut mukana, ovat välttämättömiä tietysti siltä osin, kun halutaan antaa näkemystä eduskunnan puolesta. (Ed. Rinne: Missä itse olit?) — Minä tein muita hommia, kysymyksiä nuorisokoti Kuttulasta, ed. Rinne. Sekin on tärkeä asia.

Siinä mielessä tämä politiikan raadollisuus kyllä vähän hämmästyttää, että puhujakorokkeella on käyty todistamassa erityisesti sosialidemokraattisten puhujien taholta sitä, miten olisi pitänyt toimia ja todettu myöskin se, että kysymyksessä on valtion määräysvallassa oleva yritystoiminta, Leonian osalta kahdesta valtionyhtiöstä koostuva toiminta. Kysymys on kylmästi siitä, että jos valtio ja jos hallitus, jota sosialidemokraatit Suomessa tällä hetkellä ehdottomasti johtavat, olisi halunnut sanoa, että näin ei toimita, se olisi ollut laki aivan varmasti. Turha sitä on täällä puhujakorokkeella käydä selittämässä ja kehuskelemassa omia ministereitään, kuinka he ovat olleet niin mahdottoman hyviä, mutta siitä huolimatta satoja ihmisiä pannaan ulos. Politiikka on niin raadollista.

Jaaha, ministeri Skinnari selvästi hermostuu minun puheistani, tulee paikalleen ilmeisesti vastatakseen minulle, mikä on erinomaisen hyvä asia. Anteeksi, rouva puhemies, tämä pieni väliepisodi.

Joka tapauksessa on nurinkurista, että poliitikot käyvät selittelemässä puolueensa tekemisiä. Sosialidemokraatit olisivat voineet estää tämän tapahtuman ja tämä hallitus, sen veturina sosialidemokraatit, ja sillä siisti. Turha täällä on käydä kehuskelemassa omia ministereitään, kuinka hän lausui niin kauniisti jossakin Takahikiällä puheessaan tai Pihtiputaalla, ja tämä lausui taas niin mahdottoman kauniisti asiasta. Siitä huolimatta sadat ihmiset Tampereelta lentävät pihalle. Oltaisiin vähän niin kuin asiassa tässä hommassa eikä puhuttaisi sitten mitään, jolleivät sosialidemokraattiset kansanedustajatkaan pysty vaikuttamaan omaan puolueeseensa. Minä uskon, että kun keskusta on seuraavan vaalikauden vallassa, omat kansanedustajat tarttuvat tällaisiin asioihin. — Jaaha, ed. Reino Ojalakin pyytää vastauspuheenvuoroa.

Rouva puhemies, minä taidan lopetella. Joka tapauksessa tämä on härskiä touhua valtion omistamalta yhteisöltä, ja vielä härskimpää on se, että ne, joilla on valta ja voima, käyvät selittelemässä täällä asioita ja kehuskelemassa oman puolueensa ministereitä.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoron pariin kohtaan.

Ensinnäkin, kun hän sanoi, että hän oli tekemässä kirjallista kysymystä Kuttula-hoitokodista, se ei pidä paikkaansa. Ed. Aittoniemi istui lakivaliokunnan kokouksessa eikä kirjoittanut siinä mitään aloitetta. Ilmeisesti ed. Aittoniemi ei tiennyt sitä aikaa, milloin lähetystö oli siellä käymässä.

Toinen on se, mitä kansanedustajat tässä voisivat tehdä. On juuri kerrottu siitä, että toimiva johto teki päätökset, joista informoi vain Postipankin hallitusta, jälkeenpäin hallintoneuvostoa ja maan hallitusta. Millä tavalla siinä tilanteessa kansanedustaja voi sille jotakin tehdä?

Minusta tämä on lähtenyt liikkeelle siitä, kun palkattiin kalliita ihmisiä toisesta pankista töihin Postipankkiin. Tässä jäljet näkyvät. Aikataulu, jolla tämä asia vielä tehtiin, oli sellainen, että jopa sähköjohdon veto keskeytettiin kesken työn, kun tuli yhtäkkiä tieto, että tilaa ei näille ihmisille järjestetäkään. Sen takia tässä ei ole kysymys pelkästään aluepolitiikasta ja pankkipolitiikasta. Tässä on kysymys nimenomaan ihmisistä, ja valtiojohtoisen yrityksen pitäisi ottaa ihmiset huomattavasti paremmin huomioon tässä tapauksessa.

Ministeri S k i n n a r i : Arvoisa puhemies! Mitä ensiksi tulee itse asiaan, jonka olen hallituk-

sen esityksenä vastuullani tuonut, se on hallituksen yksimielinen esitys — eli nimenmuutos. Tähän liittyen on tänään myös päätetty se, että entisestä Suomen Vientiluotto Osakeyhtiöstä tulisi Leonia Yrityspankki Oyj, joten nyt tämä konserni on nimien osalta järjestyksessä.

Sitten tullaan toiseen asiaan, joka omalta osaltani on hieman hankala näin julkisesti syvemmin selvittää, koska meillä on hallitusohjelmassa sovittu työnjako ja Postipankki kuuluu valtiovarainministeri Sauli Niinistölle. Tässä suhteessa joudun pääosin viittaamaan siihen, mitä hän kyselytunnilla asiaan vastasi niille, jotka olivat paikalla.

Nythän on kysymys siitä, niin kuin on ihan oikein tuotu esille, että tämä on valtion vaikutuspiirissä oleva yritys. Sillä on toimiva johto ja sillä on hallintoneuvosto. Olen itsekin toimivan johdon kanssa pariin otteeseen keskustellut siitä näkökulmasta, jota aika monissa puheenvuoroissa on tuotu esille. Toimiva johto on oman kertomuksensa mukaan myös nämä näkökulmat tehdessään ratkaisua ottanut huomioon. Mitkä tässä ovat sitten seuraavat mahdollisuudet, siinä tietysti kaikilla esityksillä, jotka nyt on kohdistettu toimivaan johtoon, luulisi olevan merkitystä.

Mitä tulee yleensäkin yritysten johtamiseen, on sitten kysymyksessä pankkikin, totta kai yhteistyö henkilöstön kanssa on tärkeätä ja myös se, millä tavoin informoidaan esimerkiksi hallintoneuvostoa. Itse en nyt tarkkaan tiedä sitä, miten tässä asiassa on tapahtunut. Ne kansanedustajat, jotka hallintoneuvostossa ovat, voivat tämän tarkemmin kertoa.

Kolmas asia, minulle kun kaikki pankkiasiat kuuluvat, on taas se tosiasia, että pankeissa on myös asiakkaita. Asiakkaat ovat usein huolissaan siitä, missä pankissa heidän rahansa ovat sijoitettuina. Suomalainenkin etsii tietysti sijoitukselleen parhaan mahdollisen tuloksen ja pitää tärkeänä sitä, että se pankki, jossa hän on asiakkaana, menestyisi. Valtion omistamisesta voi sanoa, että eduskunnasta käsin puuttuminen arkipäivän johtamiseen tai maan hallituksesta käsin puuttuminen valtion yritysten johtamiseen on käytännössä nyt ainakin hyvin hankala asia toteuttaa sen takia, että myös näiden välillä, on kysymyksessä mikä toimiala tahansa, on kilpailua. Näiden asioiden käsittely tällä tavoin ei voi olla ihan sellaista kuin on normaalin lakiesityksen käsittely, joka kuuluu toiseen julkiseen sarjaan.

Yhteenvetona voisi todeta sen, että varmasti nyt kuluneiden viikkojen aikana Leonian johdolle ovat tulleet täysin selviksi ne ajatukset, joita eduskunnassa on ollut asian ympärillä erityisesti Pirkanmaalla. Kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Ed. L i i k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Täällä on arvioitu kovasti Postipankki-Leoniaa, sen järjestelyjä ja nimenmuutosta jne. Asia on ihan hyvä. Pitää asioita tutkailla, mutta kun itse istun hallintoneuvoston jäsenenä siellä ja olen läheltä vuodesta 91 seurannut toimintaa, minun täytyy heti alkuun todeta, että Postipankki-Leonian toiminta on selkeästi selkiytynyt, se on tehostunut ja se on harjoittanut myös erittäin läheistä, hyvää ja joustavaa henkilöstöpolitiikkaa.

Monet arvioinnit ja arvostelut eivät perustu ihan tosiasioihin. Ed. Bryggare toi esille epäilynsä siitä, ovatko toimivan johdon ja valtiovarainministeriön suhteet hyvät ja otetaanko siellä huomioon niitä asioita, mitä ministeriö ajattelee. Minulla on aivan varma ja selkeä kuva siitä, että valtiovarainministeriön ja toimivan johdon väliset suhteet ovat täysin kunnossa. Postipankin hallintoneuvostossa istuu pysyvänä edustajana valtiovarainministeriön edustaja. Tiedän tarkalleen, että viikoittain toimiva johto on yhteydessä valtiovarainministeriöön.

Postipankissa on tällä hetkellä hyvin nuori johto, siis toimiva johto, joka on valittu muutama kuukausi sitten. Täytyy ilolla todeta, että otteet ovat olleet sen mukaisia, että pankkia todella tavoitteiden mukaisesti pyritään saamaan palvelupankiksi: yhä enemmän palveluja, palvelut lähemmäksi asiakasta ja toisaalta Postipankki-Leonia yhdeksi Suomen johtavaksi pankiksi.

Pyrkimys on hyvin kova, mutta minusta nykyinen, äskettäin valittu johto tekee kaikkensa tähän päämäärään pääsemiseksi. Kun täällä väitetään, että henkilöstöä ei pitäisi Pirkanmaalta vähentää, nimeä ei saisi muuttaa, ei pankkimaailma näin yksinkertainen ole, että nimellä tai jollakin aluepolitiikalla asioita hoidetaan.

Meidän täytyy muistaa yksi karu tosiasia: Jos verrataan Suomen pankkien kulu — tuotto-suhdetta, se on surkea, verrattakoon sitä mihin Pohjoismaahan tahansa. Meillä todella tämä suhde ei ole kohdallaan. Siinä mielessä kaikkien Suomen pankkien kulu — tuotto-suhdetta tulee korjata. Jos me emme tätä ajoissa tee, se todella henkilöstöpolitiikkaa rassaa aivan eri tavalla. Me joudumme erittäin suuriin leikkauksiin sen jälkeen.

Näen myös, että valtio on tietenkin sellainen instanssi, että kun se on omistaja, sen pitää hoitaa asioita eri tavalla, mutta ei sentään pankkimaailmassa saa olla näin. Jos me siellä teemme

näin, me veromarkoin jouduimme tukemaan sitä. Se ei ole silloin pankkitoimintaa.

Näin ollen luotan itse täysin siihen, että Postipankki-Leonia hoitaa asiansa. Luulen, että Postipankin henkilökunnan valtaosa hyväksyy sen henkilöstöpolitiikan, jota Postipankki-Leonia on menneisyydessä harjoittanut ja varmasti tulevaisuudessa harjoittaa.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa rouva puhemies! Kun puhumme Postipankista, puhumme veronmaksajien omasta pankista itse asiassa.

Hallituksen esityksen varsinainen aihe ei ole täällä paljon puhujia kiinnostanut tietenkään siitä johtuen, että ajankohtaisena on päällä Postipankin menettely maksupalvelun siirtämisessä pois Tampereelta. Itsekin kuulun niihin, jotka paheksuvat tämän tyyppistä toimintatapaa. Nythän on niin, että kun pankki hankkii hyötyä toimenpiteestä yhtäällä, me samat veronmaksajat kuitenkin maksamme sitten seurauksia tästä toisaalla. Siinä mielessä ja inhimillisestikin katsoen tämä on erittäin valitettava tapahtumasarja.

Miten sitten näin on päässyt tapahtumaan? Mielestäni täällä on jo käsitelty aika hyvin tätä asiaa. Me olemme jälkijunassa. Minäkin luulen, että vaikka me puhuisimme täällä kuinka kauan, hirveän paljon asiassa emme pysty perääntymisvaihdetta samaan aikaan, ehkä lieventämään näitä vaikutuksia, niin toivon, mutta päätöstä on aika vaikea täältä saada täysin tyhjäksi tehtyä.

Herättää kuitenkin huomiota se seikka, että ei voi olla kysymys vain siitä, mikä on valtion vaikutusmahdollisuus ollut muodollisesti näissä asioissa, vaan täytyy olla kysymys myös siitä, mitkä ovat olleet tosiasialliset suhteet toimivan johdon ja valtion edustajien kesken, kun tällaisia asioita on esimerkiksi viritelty. Minä en voi kuvitella sellaisen tilanteen valinneen, ettei valtion edustaja olisi hyvissä ajoin etukäteen tiennyt, mitä tuleman pitää toimivan johdon suunnalta. Jos näin olisi, silloin oltaisiin, ed. Liikkanen, sellaisessa tilanteessa, että ne suhteet nyt eivät ole ihan parhaat mahdolliset.

Näin haluan nähdä, että siis valtiolla on ollut kohtalon avaimet kädessään. Toinen asia on sitten ollut, onko niitä osattu taiten ajoissa käyttää ja onko niitä edes haluttu käyttää. Tämä on mielestäni erittäin valitettavaa, ja asioissahan yleensä tapaa käydä niin, että aivan toiset miehet joutuvat korjausmiehen rooliin, niin kuin täälläkin nyt ministeri Skinnari näkee suuren vaivan, kun hän kuuntelee näitä puheita ja varmasti tekee kaikkensa voidakseen tapahtuneesta jotakin korjata. Mutta itse asiassa täällä pitäisi nyt istua tietysti ministeri Niinistönkin vastaamassa siitä, miksi näin on päässyt käymään.

Sitten haluaisin kyllä todeta muutaman sanan tästä, josta ed. Hassikin puhui paljon, eli palvelusta ja itsepalvelusta, tästä koko Suomen kansalle erittäin tärkeästä kysymyksestä siinä mielessä, että eihän Suomi ole mikään palveluyhteiskunta vaan me olemme kehittäneet itsestämme itsepalveluyhteiskunnan. Ja kun se on myös korvien välissä jo meillä kaikilla, niin se on asia, josta on erittäin vaikea muuten päästä eroon, vaikka sitten ehkä jossakin vaiheessa haluaisimmekin. Eli nyt on vain vuosikausien ajan itsepalvelupuolta kehitetty pitemmälle ja pitemmälle. Samalla kun itsepalveluun siirtyminen toisia kiehtoo, se suurta osaa väestöstä myös vammauttaa. Minä haluaisinkin tämän näkökulman tuoda tähän keskusteluun, että myös nyt pankkialalla siirtyminen itsepalveluun ja elektronisiin laskujenmaksujärjestelmiin on ikäsyrjintää pahimmalla mahdollisella tavalla.

Sitten tietysti voi sanoa, että kun kehitys on johtanut myös työntekijöiden puolella siihen, että heidän määräänsä koko ajan vähennetään, niin itsepalvelun ylenpalttinen toteuttaminen on syrjivää molemmissa näissä ryhmissä, sekä pankin työntekijäryhmissä että myös asiakkaita ajatellen.

Täällä ed. Liikkanen myös totesi, että Postipankki tai Leonia haluaa tulla palvelupankiksi. Itse ennen täysistunnon alkua, kun tämä on minunkin pankkini, ainakin yksi niistä, yritin oman kaupunkini haarakonttoriin saada yhteyttä. Kahden tunnin aikana tein useita yrityksiä. Mitä tapahtuikaan? — Olette jonossa, olette seuraava asiakas, teitä palvellaan kohta. Sitten kun puhelu viimein yhdistyi, se ei mennytkään kotikaupunkiini, jonne olin erityisesti halunnut päästä, vaikka nimenomaan olin omasta puhelinluettelosta katsonut, mikä konttorin numero on. En mitenkään päässyt sinne vaan minut yhdistettiin en tiedä mihin päin tätä Suomenmaata, ja kun minä sitten sanoin asiani, että minä en missään tapauksessa, kun tiesin sen vanhasta tottumuksesta, voi asiaa hoitaa yhteisen puhelinpankin kautta ja pyysin päästä takaisin siihen omaan pankkiini, niin se ei ollutkaan teknisesti enää mahdollista. Samassa yhteydessä kuulin, että kyseisessä omassa pankissani, joka on 56 000 ihmisen kaupungissa, valtioenemmistöisessä pankissa on varaa pitää vain yhtä ainoaa puhelinlinjaa. Tämä palvelusta.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu imagosta ja mielestäni se on myös tähän aikaan tärkeä aihe ottaa esille. Voihan olla todellakin niin, että myös nimeä muuttamalla ja ei vain yhden kerran, mahdollisesti useitakin kertoja nimeä muuttamalla haetaan myös aktiivisesti tilaa mediasta. Kysymys on tietysti siitä, että siitä tilan hakemisesta joutuu johonkin määrään saakka itse aika paljon maksamaan mutta paljon kirjoitetaan myös maksutta siitä, että näinkin suuri organisaatio vaihtaa nimeänsä.

Täällä on moitittu nimen muotoa ja niinhän se on kastajaistilaisuudessakin pahimmassa tapauksessa, etteivät sukulaiset ole ollenkaan samaa mieltä siitä, että nyt paras nimi tuli löydettyä. Mutta yhdyn kyllä niihin, jotka ovat huolissaan suomalaisuuden katoamisesta, ja mietintämyssyyn oikeastaan toivoisin laitettavaksi sen arvioimisen, tarvitsisimmeko me kieliakatemian tähän maahan. Ranskanmaallahan tämmöinen toimii englantilaisperäisten sanojen kitkemiseksi ja käsittääkseni aika hyvällä menestykselläkin. Tämän jättäisin tässä todellakin vielä mietittäväksi. Tämmöisiä kysymyksiä tämä esimerkki herättää.

Mutta todellakin lopuksi toivon, että valtion edustajat, hallituskin, tekisivät nyt edessäpäin niin paljon kuin tässä asiassa pystyvät vielä tekemään. Ei ole hyvä alku tälle uudesti muotoutuneelle toiminnalle aloittaa tämmöisen soraäänen kanssa kuin nyt tässä on tapahtumassa.

Ed. V i i t a m i e s : Arvoisa puhemies! Saanko puhua paikaltani?

P u h e m i e s : Kaikin mokomin.

P u h u j a : Kiitos! — Tässähän keskustelu on irtautunut varsinaisesta mietinnöstä aika lailla kiinnostavampaan ja miksei myös tärkeämpään, ajankohtaiseen puoleen Postipankin ja tulevan Leonian toiminnassa. Irtisanomiset ovat ottaneet pääosan tässä salissa, mikä on varmasti asian merkitys huomioon ottaen paitsi ymmärrettävää, myös hyväksyttävää. Tällaisia saneerausasioitahan on sattunut nyt valtion yrityksissä ja valtion laitoksissa viime aikoina aika paljon. Muistetaan, mitä Telessä tapahtui takavuosina. Tielaitoksessa saneeraaminen, irtisanomiset ja henkilöstövähennys ovat koko ajan arkipäivää. Enso-Gutzeit, nykyinen Enso, on vähentänyt tällä vuosikymmenellä melkeinpä kaikki palveluksessaan olevat metsurit, ja nyt on sitten vuorossa Postipankin pankkitoimihenkilöitten vähentäminen, erittäin valitettava ja ikävä juttu.

Kiinnitin huomiota tässä keskustelussa muutaman keskustan kansanedustajan, ed. Liikkasen ja miksei myös ed. Aittoniemen puheenvuoroihin. Ed. Liikkanen itse asiassa puolusteli tehtyjä ratkaisuja ja piti niitä hyvinä ja ed. Aittoniemikin vähän ähäkutti-tyyliin vain totesi, että näin on nyt käynyt eikä sille mitään voi. Tämä on tietysti varsin johdonmukaista työreformipuolueen kansanedustajien puheenvuoroiksi, eikä siinä mitään. Mutta aika kylmää on keskustan linja silloin, kun työelämän kysymyksistä konkreettisesti pitäisi puhua.

Postipankin irtisanomisasiassa on tietysti laajempiakin yhteyksiä, joita monet ovat käsitelleet. Osakkeenomistajien voitoista on tullut tässäkin maassa paitsi johtava yritystoiminnan arvo niin oikeastaan ainoa noudatettu yritystoiminnan arvo. Hyvien ja edullisten tuotteiden tekeminen yrityksissä ei ole mitään muuta kuin väline sille, että voidaan maksimoida osakkeenomistajien tuotot. Joskus yritystoiminta perustui siihen, että tuotteiden tekeminen oli ensisijainen asia.

Työllistäminen on tässä arvomaailmassa enää vain taakka ja yritystoiminnan haitta, vaikka yhteiskunnallinen kokonaisetu, koko politiikka, mitä tällä hetkellä noudatetaan, puhuu aivan toista. Poliitikot ja hallinto ylipäätään lähtevät siitä, että yritystoiminnalla pitäisi luoda pysyviä työpaikkoja, mutta yritykset itse eivät tällaista arvoa omalle toiminnalleen aseta. Työntekijöistä päinvastoin halutaan päästä eroon, koska kustannusten karsiminen on ainakin näennäisesti tuottavampaa kuin myynnin lisääminen.

Kyllä sitä tietysti tapahtuu muuallakin kuin valtiolla. Yksityispankit ovat saneeranneet henkilöstöä valtavasti tämän vuosikymmenen aikana. Kun tässä nyt sitten sosialidemokraattien johtaman hallituksen valvonnassa olevaa Postipankkia moitittiin, niin kyllä täytyy huomauttaa esimerkiksi kuntien yhtiöitten toiminnasta. Omassa kotikaupungissani Mikkelissä pitää kotipaikkaa maakunnan maalaiskuntien, joiden poliittinen väri tunnetaan, omistama Suur-Savon Sähkö Osakeyhtiö, joka on energian jakeluyhtiö. Tänä vuonna se ensimmäistä kertaa kykeni maksamaan osakkeenomistajilleen, näille kunnille, osinkoa viime tilikauden tuloksesta ja samanaikaisesti tänä vuonna sitten päätti irtisanoa 50 sähköasentajaa, joka on aikamoinen irtisanomisten määrä. Aika monta pk-yritystä pitää perustaa Mikkeliin ennen kuin nämä kaverit saavat töitä.

Kyllä tällainen politiikka ja arvostus, joka yhteiskunnassa on vallalla, johtaa väistämättä siihen, että osa työvoimasta syrjäytyy pysyvästi pois työsuhteiden piiristä. Sen sijaan, että puhutaankin ja vaaditaan työvoiman joustamista äärimmilleen, josta tässä esimerkissä on oikeastaan tyypillisimmillään kysymys, pitäisi pyrkiä sellaiseen markkinatalouden uskonpuhdistukseen, että myös sellaisilla arvoilla, jotka liittyvät työsuhteiden ylläpitämiseen ja työllistämiseen, olisi yrityksille jotakin merkitystä. Kyllä yritysten pitäisi pitää omana yhteisvastuullisena intressinään sitä, että edettäisiin kohti täystyöllisyyttä ja tätä kautta syntyisi myös ostovoimaista kuluttajakuntaa näiden samojen yritysten asiakkaiksi, jotka työpaikkoja tarjoavat.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä lopuksi sanoa, että mielestäni ed. Bryggare, päinvastoin kuin ed. Liikkanen moitti, erittäin ansiokkaasti pohdiskeli yritystoiminnan arvoihin liittyviä asioita.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin huomiota pariin ilmiöön, jotka ovat minusta selvästi näkyvillä Postipankki-Leonia-tapauksen ympärillä mutta jotka ovat yleisempiäkin. Postipankki-Leonia on ehkä vain yksi esimerkki, jossa nämä ilmiöt ovat viime päivinä voimakkaasti tulleet esille.

Ensinnäkin puuttuisin yrityksen nimen vaihtoon. Minusta on varsin kummallista, että Suomeen on syntynyt sellainen ajattelutapa, että yrityksen ollakseen nykyaikainen, tulevaisuuteen katsova, menestynyt ja uudenaikaista tekniikkaa ymmärtävä olisi nimenomaan oltava vierasperäinen nimeltään tai ainakin vierasperäiseltä kuulostava. Tämä trendi on erittäin yleinen. Uudet yritykset lähestulkoon kokonaan omaksuvat vierasperäisiä tai vierasperäiseltä kuulostavia nimiä. Kun olen itse Sitran hallintoneuvoston jäsen, saan säännöllisesti raportit niistä aloittavista yrityksistä, joita Sitra tukee. Pääosin ne ovat erilaisia tec-, euro-, inter- ja vastaavilla etuliitteillä varustettuja tai muuten vierasperäisiä nimiä, nimiä, joista ei selviä yrityksen toimiala, eivät sen antamat palvelut sen paremmin kuin yrityksen tuotantokaan.

Katselin eräänä päivänä listaa rahamarkkinoilla toimivista yrityksistä. Suomessa toimii esimerkiksi sijoituspalveluyrityksiä useampi kymmenen. Yksi ainoa niistä yrityksistä oli kokonaan suomenkielinen; kaikkien muiden nimet ovat saman kaltaisia kuin nyt olemme tottuneet pankkimaailmassa näkemään. Valtionyhtiöt ovat erittäin merkittävällä tavalla olleet edesauttamassa tämän trendin vahvistumista.

Viime viikkoina on kiinnitetty huomiota näihin kahteen viimeiseen, jotka ovat saaneet ehkä eniten huomiota, Soneraan ja Leoniaan, joiden kummankin alkuperää ja merkitystä on hämmästelty ja ihmetelty niiden kytkentää, erityisesti Sonera-nimen kytkentää sen yrityksen toimialaan. Leonian nyt voi jotenkin arvella ja kuvitella liittyvän siihen leijonatunnukseen, jota Postipankki vuosikymmenet ehti käyttää. Se on sillä tavalla edes jollakin tavalla perusteltu. Mutta kysyä sopii tietysti, olisiko vanhoilla kunnianarvoisilla nimillä perusteensa, ihan selvästi suomalaisillakin nimillä. Ne luovat tuttuutta ja turvallisuutta asiakaskontakteissa. Esimerkiksi Suomen suurinta pörssiyhtiötä, kansainvälisesti eniten kunnostautunutta vientiyhtiötä Nokiaa, ei ole sen kansainvälistymisponnistuksissa lainkaan haitannut se, että suomalaisille se saattaa useimmiten tuoda ensimmäiseksi mieleen kumisaappaat.

Sonera ja Leonia, vaikka ovat viimeisiä puhuttuja esimerkkejä, eivät tietystikään ole, niin kuin sanoin, ainoat tai ensimmäiset. Meillä on valtion sektorillakin lukuisa joukko näitä: on Engeliä ja Hanselia, on Fideä ja Finnfundia ja Motivaa. Koko valtion virastojen ja laitosten yhtiöitetty sektori on ottanut nimiä, jotka ovat hyvin kaukana suomen kielestä. En halua olla mikään Suomifanaatikko, mutta minusta sen verran itsetuntoa pitäisi suomalaisillakin olla, että vanhanaikaisina pidetyt, myöskin toimialaa kuvaavat nimet saattaisivat olla yhtä käyttökelpoisia ihan suomen kielellä: leipuriliike, lihakauppa, kahvila, hattukauppa. On hyvin vaikea enää esimerkiksi ilman puhelinluettelojen keltaisia sivuja löytää yrityksiä, koska niiden nimet ovat niin vaikeita ja kertovat hyvin vähän niiden toimialasta.

Vakavin megatrendi, jos käyttää sitä muodissa olevaa sanaa, jolla näitä ilmiöitä kuvataan, on kuitenkin ilmeisesti palvelusektorin työllisyys, josta Leonia-pankin, Postipankin, yhteydessäkin on paljon puhuttu. Ed. Liikkanen käytti ansiokkaan puheenvuoron pankin kannalta. On varmasti aivan ymmärrettävää, että siinä tilanteessa tietysti, jossa on selvästi voitu osoittaa, että suomalaisilla pankeilla vanhan rahamarkkinoiden sääntelyajan peruna on vielä ollut erittäin suuri henkilöstö ja erittäin huono kustannustehokkuus, yritykset joutuvat erilaisia toimenpiteitä toteuttamaan. Kun en lähemmin tunne pankin tilannetta, en halua käydä erityisesti Postipankin saneerauksesta sanomaan, mutta minusta se on

kuitenkin vakava muistutus siitä, että eräs yhteiskunnassa tavoitteeksi asetettu hyvin tärkeä maali jää kovin kaukaiseksi.

Laman aikana meillä vuosikaudet voimakkaasti tuettiin vientiteollisuutta ja uskottiin sellaiseen strategiaan, että kun vienti saadaan käyntiin ja vientiteollisuus elpymään, se puolestaan vetää muun kotimarkkinasektorin ja erityisesti palvelutuotannon käyntiin ja sitä kautta voidaan hoitaa kansalaisten työllistyminen uudelleen. Nyt näyttää siltä, että vientisektoriin upotetuista uhrauksista huolimatta ja vientisektorin elpymisestä ja sen ainutkertaisista ja ainutlaatuisista voitoista huolimatta palvelusektorin elpyminen ei ole ollut sen suuruista, mitä kuviteltiin.

Siihen tietysti vaikuttaa suomalainen itsepalvelukulttuuri. Emme ole tottuneet siihen, että pesettäisimme paitojamme tai prässäyttäisimme takkejamme, me teemme ne itse. Uskomme, että säästämme sillä, että leivomme itse, jos ei leipää niin ainakin kahvileivät jne. Teemme itse ruokaa, sen sijaan että käyttäisimme ravintolan palveluja. Suomalaiset ovat asennoituneet sillä tavalla, että itse tekeminen on osa suomalaista elämänmuotoa.

Mutta nyt niilläkin elämänalueilla, joilla olemme ehkä oppineet palveluita vastaanottamaan, meistä tehdään eräänlaisia itsepalvelijoita. Pankit ovat hyvä esimerkki siitä. "Parhaimmillaan" tavallinen pankin asiakas voi asioida tuulikaapissa. Hänellä ei juurikaan tuulikaapin sisäpuolelle ole asiaa tai jos on, niin asian toimittaminen voi kestää tuntikausia. Tunnin odotusaika ei ole mitenkään epätavallinen ihan normaaleissa pankkikonttoreissa tavanomaisissa asioissa.

Toinen edessä oleva itsepalvelun lisäämismuoto saattaa olla aivan kohta käsillä. Yhä useammat suuret liikkeet näyttävät tekevän meistä liikkeen kassoja. Yhä useammin meille tarjotaan ostoskärryjä, joissa on hintojenlukija ja -laskija, ja niinpä me itse toimitamme kassan virkaa ja laskemme ostostemme loppusummat. Sellaisia huoltoasemia, väittävät autoilijat, on nykyään erittäin vaikea löytää, joilla voi pyhäpukuaan likaamatta saada palveluja niin, ettei joudu itse tankkaamaan ja rasvaamaan paitsi käsiään kenties teatteriin mennessä myös vaatteitaan. Meillä on lukuisia esimerkkejä kuntien ja valtion hyvää tarkoittavista byrokratiatalkoista, joiden myötä myös monet työpaikat ovat vähentyneet ja työtehtävät vähentyneet. Kaikki tämä näyttää olevan semmoinen suurempi trendi.

Näillä suurilla palvelualoilla erityisesti nyt pankit ja kaupalliset yritykset ovat olleet huomion kohteena. Kun toisaalta työvoimahallinto ponnistelee tavattomasti löytääkseen uusia työllistämistapoja, saadakseen ihmiset perustamaan yrityksiä, palveluyrityksiä, kyllä minusta siinä ollaan kovin vaikean tehtävän edessä. Erilaisia yrityspajoja ja nuorten kokeilustudioita ja muita joudutaan kyllä kovin kovin hartaasti ja runsaasti ja kauan perustamaan ja kokeilemaan, jotta voidaan korvata ne menetykset, jotka tulevat esimerkiksi näistä pankkisektorin saneerauksista, miten tahansa tarpeellisia ne pankkien kustannustehokkuuden kannalta ovatkaan.

Siis se meidän toivomuksemme, että vientisektorin elpyminen saisi palvelutyöpaikat lisääntymään, näyttää olevan kovin kaukana nykyisestä arkipäivästä, jossa kuitenkin erittäin suuriin irtisanomisiin on jouduttu tottumaan, vähän väliä julkisuudessa niitä katsomaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Hämäläinen taivasteli, jos näin sallitaan sanoa, elämänmenoa ja kehitystä ihan ansiokkaalla tavalla siten, että jokainen voi pysähtyä ajattelemaan, mihin meillä mennään kaikkine kauppojen ostoskärryineen automaattien ja robottien aikakautena.

Itse otan aluksi lyhyessä puheenvuorossani muutamia irrallisia kysymyksiä.

Kun täällä mainittiin siitä, taisi mainita myös ed. Hämäläinen, että yhä useampi yritys Suomessa on ruotsinkielinen nimeltään, näkeehän sen tietysti kadulla kulkiessaan. (Ed. Hämäläisen välihuuto) — Se saattaa olla joku muu, mutta ei se teille häpeäksi ole, vaikka sen teidänkin tiliin laitoin, ed. Hämäläinen. Tämähän pitää ihan paikkansa. — Kulkee missä hyvänsä, niin joka paikassa on noussut ruotsinkielisiä tai englantilaisia nimiä firmojen seinille. Johtuu siitä, että ulkolaiset ovat ostaneet meidän firmojamme kasvavassa tahdissa, eikä se vielä mitään, mutta kun nähdään sitten se suuri romahdus, jolloin ne alkavat myydä pois näitä osakkeitaan, me näemme, minkälaisessa liemessä me olemme.

Herra puhemies! Ihan oikeastaan hauska yksityiskohta. Aikanaan täältä puhujakorokkeelta totesin, että kun delegaatio kävi tuolla Postipankissa tai Leoniassa, niin minä olin tekemässä eduskuntakyselyä Kuttulasta. Nokian kansan-

edustaja täällä huomautti, että me olimme lakivaliokunnan kokouksessa, niinhän me olimmekin. Minä tein sen Kuttula-kysymyksen vasta ruokatunnilla. Eli se pitää tältä osin paikkansa.

Mitä tulee ed. Viitamiehen puheenvuoroon, kun hän sanoi, että minä täällä taivastelin vähän ähäkutti-tyyliin, että näin on käynyt, hän oli ihan oikeassa, kun jättää sen ähäkutin pois. Minä olen sanonut, että näin on käynyt Postipankissa ja Tampereen maksupalvelun osalta. Se on peruuttamatonta. Delegaatiot eivät tätä enää auta. Ainoa, joka tähän voi vaikuttaa, on Lipposen hallitus, joka käyttää isäntävaltaa tässä maassa, mutta se ei ole tehnyt elettäkään tämän asian korjaamiseksi, vaikka täällä yritetään nimenomaan tätä asiaa puolustella.

Loppujen lopuksi, herra puhemies, minä häpeän keskustalaisena ja tamperelaisten satojen työnsä menettävien leonialaisten puolesta ed. Liikkasen puheenvuoroa täällä. Hän lähti kylmän teknokraattisesti siitä, että tämä toimenpide on oikea ottaen huomioon, että pitää pärjätä kilpailussa ja tuolla tavalla. Vaikka olisin keskustalaisena niin ajatellutkin, minä en tulisi täältä sellaisia puhumaan. Se ei sovi alkiolaiseen ajatteluun, että hallintoneuvoston jäsenenä puolustellaan sellaisia asioita, joissa ihmisiltä viedään työpaikka. Tämä on kylmä totuus. Minä en hyväksy tällaisia asioita. Hän totesi vielä täällä, että jos Leoniaa ei saada kilpailukykyiseksi, se on meiltä veronmaksajilta pois. Kyllä kai jonkun taskusta on pois tamperelaisten työttömien ihmisten työttömyyskorvauksetkin, jotka joutuvat jättämään työpaikkansa inhimillisten kärsimysten lisäksi. Tällaiset näkemykset ed. Liikkaselta olivat täysin yllättäviä, ja minä en niitä ymmärrä. Jos hän on ollut hallintoneuvostossa, missä tehdään tällaisia asioita, myös hänen olisi pitänyt asettua vastahankaan tällaisten toimien osalta, jos hän edustaa niitä näkemyksiä, mitä itsekin edustan.

Mutta valta ja voima on Lipposen hallituksella tässä asiassa, ei kenelläkään muulla. Se olisi pystynyt tämän estämään, jos olisi halunnut, oli Niinistö valtiovarainministerinä tai ei, sosialidemokraatit on päähallituspuolue, mutta myös kokoomus. Hallituksen asia, hallituksen syy ja sillä siisti. Huono hallitus.

Ed. K a n t a l a i n e n: Arvoisa puhemies! On tietysti aina helppo moittia hallitusta näistä kysymyksistä, on kyseessä mikä asia tahansa, mutta näinhän asioiden kulku tietysti voidaan johtaa.

Oikeastaan pari toteamusta. On varsin surullista se, että tämän tyyppisiä saneeraustoimia ja tervehdyttämistoimia joudutaan tekemään. Se on inhimilliseltä kannalta tietysti hyvin surullista, mutta se on mielestäni seurausta hyvin pitkälti siitä pankkisektorin murroksesta, mikä koko 90-luvun on ollut vallitseva. 90-luvun aikanahan pankkitoimihenkilöiden määrä on lähes puolittunut Suomessa, ja se on osittain johtanut siihen, että kilpailukykyä on haettu uuden teknologian kautta. Tässä mielessä tietysti olisi odottanut, että uutta teknologiaa voitaisiin hyödyntää niin, että esimerkiksi Tampereelta voitaisiin etätyönä tehdä asioita, ainakin siltä osin, kuin on suunniteltu, että työpaikkoja siirretään Tampereelta pääkaupunkiseudulle.

Mutta se, mikä tuli esille, oli ministeri Skinnarin puheessa se, kun todettiin, että yksi syy on toisista pankeista tulleitten kallispalkkaisten johtajien rooli. Mielestäni tämä on kuitenkin varmasti aika pieni osuus ja uskon, että pankin strategia lähtee siitä, että erikoistumisen ja osaamisen kautta voidaan saavuttaa menestystä ja tässä mielessä varmasti johto on niitä ratkaisujaan yhdessä omistajan kanssa varmastikin miettinyt.

Arvoisa puhemies! Muutama kommentti keskusteluun, jossa ed. Hämäläinen nosti esiin palvelusektorin elpymisen kontra vienti. Tässä suhteessa olen tavattoman paljon samaa mieltä siitä, että meillä viennin veto on ollut ihailtavan hyvä, mutta palvelusektori on työvaltaista ja siellä joudutaan operoimaan asioilla, jotka liittyvät hyvin voimakkaasti työn kokonaiskustannuksiin, työelämän sääntelyyn ja näihin asioihin. Tässä suhteessa odottaisi, että voitaisiin entistä enemmän irrottautua palkkaperusteisesta sosiaaliturvan määräytymisjärjestelmästä sellaiseen järjestelmään, jossa työn tekemisestä ja työn teettämisestä ei syntyisi työvaltaisille aloille niin isoa rankaisua, mikä tänä päivänä näyttäisi tulevan. Tässä mielessä on luonnollinen seuraus ollut, että itsepalvelu ja uusi teknologia ovat kehittyneet juuri kilpailukykyä ja näitä asioita ajatellen. Eli kyse on pitkälti juuri verokiilan, työvoimakustannusten ja kilpailukyvyn yhdistelmästä.

Ed. V i i t a n e n: Arvoisa herra puhemies! Ihan oikeastaan saman suuntaisia kommentteja olisin keskustalaisen ed. Liikkasen puheenvuoroon sanonut kuin äsken ed. Aittoniemi puhujakorokkeelta, vielä sillä lisäyksellä, että kun hän kovasti puhui kulujen ja tuottojen suhteesta, kuitenkaan itselleni ei ole vielä vakuuttavasti osoitettu, ettei tänä tietotekniikan kultakautena olisi täsmälleen yhtä edullisesti toteutettavissa se, että

maksupalveluliikenne hoidettaisiin Tampereelta kuin että se hoidettaisiin pääkaupunkiseudulta, Helsingistä, käsin. Tässä suhteessa on mielestäni hieman ontuvaa kuitenkin vedota kulu — tuottosuhteeseen väittäen, että sillä perusteella nimenomaan Tampereen yksikkö lakkautetaan.

Sitten muutama kommentti loppuun ed. Aittoniemelle, kun kuulin, mitä hän oli aiemmin kommentoinut. Mielestäni tämä on aivan turhan vakava asia ajatellen sitä, että tästä lapsellisesti yritettäisiin tehdä puoluepoliittinen juttu. Onneksi ed. Aittoniemen kanta ei edusta koko keskustan virallista kantaa, sillä meidän delegaatiomme puheenjohtajana oli fiksu kepulainen Markku Vuorensola, ja olemme kyllä kaikki puolueisiin katsomatta yhteisrintamalla yrittäneet vaikuttaa siihen, että Pirkanmaalta maksupalvelukeskus ei lähtisi. Sitä työtä minä en aliarvioisi.

Jos on niin, että minä edellisessä puheenvuorossani kiitin ministeri Backmania hyvästä avauksesta tässä asiassa, kiitin siksi, että hän on siitä suunsa aukaissut. Samalla tavalla ministeri Jaakonsaari on tätä menettelyä paheksunut ja myös ministeri Skinnari on siihen ottanut kantaa. Mielestäni silloin, kun hallitukselta tulee sen suuntaisia kommentteja, joista minä pidän, sen voi tuoda esille ilman, että tästä nyt yritettäisiin tehdä jokin sossut vastaan kepu vastaan kokoomus vastaan kaikki muut -juttu. Mielestäni tämä on niin vakava asia, etten toivoisi sillä pelleiltävän ja tehtävän puhdasta politiikkaa ajatellen tulevia vaaleja. En hyväksy!

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Saapihan täällä kiitellä ja hyvä on, että kiitellään. Kun elämässä kiitellään niin kovin harvoin, niin kiitellään vaikka omia ministereitäkin. Kyllä se vain käy. Mutta Leonia on valtion omistama pankkijärjestelmä ja valtiossa isäntävaltaa käyttää kaiken yli Suomen hallitus, Lipposen hallitus. Siinä on ainoa mahdollisuus. Jos Lipponen jyrähtää ja hallitus jyrähtää ja pannaan asiat uusiksi, niin Leonian järjestelyt Tampereella myös loppuvat. Se on kylmä totuus. Mitään muuta mahdollisuutta ei ole.

Eikä tässä ole mitään pelleilyä. Minä olen puhunut koko ajan kylmää asiaa, jopa moittinut oman ryhmäni kansanedustajaa, koska en pitänyt hänen näkemyksistään. Ei tässä mitään pelleillä. Tässä puhutaan asiaa. Mutta on turha puolustella, kuinka kauniisti sanoi Jaakonsaari, Backman, kuinka kauniisti sanoi kukin, kun joka tapauksessa Tampereelta menevät ne työpaikat. Se olisi voitu estää tämän hallituksen toimesta ja sillä siisti. Siinä on ihan selvät linjat.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa puhemies! Niin, ed. Aittoniemi, sitähän me tässä juuri yritämmekin, vaikuttaa sekä Leoniaan että hallitukseen. Toivotan vain teidät tervetulleeksi seuraavaan delegaatioon, joka eri puolueista koostuen todennäköisesti tulee käymään nimenomaan valtiovarainministeriössä, mikseipä pääministeri Lipposenkin luona. Se on meistä itsestämme kiinni, mitä teemme, ja minä ainakin haluan olla siinä mukana ja toivotan myös ed. Aittoniemen mukaan vaikuttamaan seuraavaksi valtion omistajatahoon. Jos kuuntelitte tarkkaan, mitä puhuin aikaisemmassa puheenvuorossani, nimenomaan peräänkuulutin valtion omistajan roolia tässä kysymyksessä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 § ja lain uusi nimike, voimaantulosäännös, johtolause ja lakiehdotuksen nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1996

Ainoa käsittely
Kertomus 7/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 2/1998 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelu:

Ed. I t ä l ä : Arvoisa puhemies! Vuoden 1995 elokuun alussa voimaan tulleen perusoikeusuudistuksen yhteydessä eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäviä koskevaan hallitusmuodon 49 §:ään lisättiin säännös siitä, että tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo myös perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Perustuslakivaliokunta piti mietinnössään uudistuksen hengen mukaisena, että eduskunnan oikeusasiamiehen vuotuiseen kertomukseen sisällytetään jakso perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisesta.

Valiokunta ei ole tässä kertomuksessa erikseen arvioinut oikeusasiamiehen yksittäisiä ratkaisuja ja kannanottoja. Valiokunta on kuitenkin todennut kertomuksen osoittavan, että oikeusasiamies on paneutunut perus- ja ihmisoikeusvalvontaan. Koko kertomus on hyvin laadittu ja selkeä. Perus- ja ihmisoikeuksien valvontaa koskeva erillinen jakso sisältää kertomusvuoden keskeisimmät perus- ja ihmisoikeuskannanotot perusoikeuksittain ryhmiteltyinä sekä yleisarvion perus- ja ihmisoikeuksien valvonnasta oikeusasiamiehen toiminnassa. Jakso on selkeä ja kattava.

Kun edellisessä asiassa ed. Aittoniemi totesi, että täällä voi jakaa kiitoksia, niin tässä nämä kiitokset tulivat oikeusasiamiehelle tältä osin.

Valiokunta on kiinnittänyt muutamiin erityisasioihin huomiota, esimerkiksi siihen, että Hallitusmuodon julkiselle hallinnolle asettamat perusoikeusvaatimukset ja vaatimukset hyvästä hallinnosta tulee ulottaa myös sellaisiin viranomaiskoneiston ulkopuolisiin tahoihin, joille on uskottu julkisia tehtäviä. Samoin valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että hallitusmuodon 16 §:ään perustuvan viranomaistoiminnan joutuisuutta koskevan vaatimuksen valvonnassa laillisuusviranomaisilla on erityisasema, koska päätöksen viivästyminen ei voi yleensä olla normaalin muutoksenhaun kohteena. Tästä syystä valiokunta katsoo, että on perusteltua, että eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri pyrkivät seuraamaan myös omasta aloitteestaan asioiden käsittelyaikoja Hallitusmuodon 16 §:n näkökulmasta.

Erikseen valiokunta on vielä käsitellyt telekuuntelua, televalvontaa ja teknistä kuuntelua ja todennut edellisvuoden kertomuksen käsittelyn yhteydessä olevan olennaista jälkivalvonnan kannalta koota tietoja siitä, milloin lupia on tuomioistuimissa myönnetty ja evätty. Oikeusasiamiehen kertomuksesta ilmenee, että tuomioistuinten päätöksistä on saatu kattava selvitys vain myönnettyjen telekuuntelulupien osalta. Luvut pakkokeinohakemusten hylkäämisestä antaisivat tärkeää tietoa sen arvioimiseksi, kuinka suurta varovaisuutta näiden keinojen käytössä noudatetaan. Kertomuksessa todetaan, että tällaiset luvut voidaan mahdollisesti saada helpommin oikeusministeriön kuin sisäasiainministeriön tietolähteistä. Valiokunnan käsityksen mukaan sisäasiainministeriön tulee jatkossa hankkia nämä tiedot tarvittaessa oikeusministeriön avustuksella ja liittää ne vuosittain oikeusasiamiehelle annettavaan kertomukseensa.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Eduskunta on saanut käsiteltäväkseen perustuslakivaliokunnan mietinnön eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta vuodelta 1996. Niin valiokunnan mietinnön sisältö tai itse asiassa sisällöttömyys kuin sen käsittelyn lykkääntyminenkin näin pitkälle kertovat kertomuksen rutiininomaisuudesta ja olemattomasta merkityksestä eduskunnalle ainakin perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan, ed. Itälä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus on kyllä sisällöltään selkeä ja hyvin laadittu, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja täällä totesi, mutta asia koetaan yhtä vähäpätöisenä ja rutiininomaisena kuin esimerkiksi eduskunnan kirjaston toimintakertomus. Näin ei kuitenkaan asianlaita todellisuudessa ole, sillä kysymys on kansalaisten kannalta äärimmäisen tärkeästä ja päivä päivältä yhä useampia koskevasta asiasta.

Itse kertomuksesta voidaan ensiksikin todeta, että sen heikkoutena ei suinkaan ole se, mitä siinä otetaan esille, vaan se, mitä siinä ei oteta esille. Laajassa toimintakertomuksessa nostetaan esiin monia periaatteellisia ja yksittäisiä kantoja, joissa eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on ottanut kantaa ja ryhtynyt toimiin. Valitettavasti on vielä enemmän sellaisia kanteluja, joista kertomuksessa ei puhuta mitään siksi, että niissä on päädytty yleisimpään lopputulokseen: ei aiheuta mitään jatkotoimenpiteitä. Tämä juuri on järjestelmän vakavin puute mielestäni. Esiin pääsevät vain tapaukset ja asiat, joissa toimisto on ryhtynyt toimiin tai joihin se on ottanut selkeästi kantaa.

Tiedän itse hyvin lukuisia tapauksia, joissa asiaan ei ole puututtu eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta, vaikka ainakin omasta mielestäni asia olisi ollut sen arvoinen, että se olisi voitu ottaa kertomuksen yhteyteen, jolloin olisi nähty se kanta, mitä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa asianomainen esittelijä kyseisen asian johdosta on ajatellut ja minkä johdosta kyseiseen ratkaisuun on päädytty.

Nyt eduskunnan oikeusasiamies on paikalla. Olen hänen kanssaan joskus keskustellut eräästäkin tapauksesta, jossa korkeimman hallintooikeuden päätöstä ei kunnioiteta esimerkiksi virantäytön osalta. Nimitetty ei ole virkaan pätevöitynyt. Siitä huolimatta heti, kun pätemättömyyttä koskeva päätös on tullut, sama henkilö valitaan uudelleen. Tästäkin kanneltiin, ja siinä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että ei ole syytä ryhtyä toimenpiteisiin. Tämän tyyppiset asiat mielestäni pitäisi voida ottaa esille

myös kertomuksissa, jolloin kansalaiset voisivat nähdä, minkälainen linja joissakin tilanteissa on, koska se on osittain tulkintaa voimassa olevasta lainsäädännöstä.

Arvoisa puhemies! Useissa eri yhteyksissä on käynyt ilmi se tosiasia, että niin eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia kuin Oikeuskanslerinvirastokin ovat pahoin ruuhkautuneet suuren ja alati kasvavan työmääränsä takia. Kansalaisilla on jatkuvasti kasvava tarve hakea itselleen oikeutta eri viranomaistahojen heihin kohdistamiin epäoikeudenmukaisuuksiin, virheellisiin menettelyihin tai suoranaisiin laittomuuksiin. Tästä on puolestaan seurannut kantelujen käsittelyaikojen venyminen kohtuuttoman pitkiksi, mikä on vakavalla tavalla heikentänyt kansalaisten mahdollisuutta vaatia ja valvoa heille kuuluvaa oikeutta näiltä laillisuusvalvontaa harjoittavilta laitoksilta.

Mielestäni yhden apulaisoikeusasiamiehen viran perustaminen on enemmän kosmeettinen kuin todellinen vaikuttava toimenpide, vaikkakin eduskunnan oikeusasiamies tässä vuoden 96 kertomuksessa on puuttunut tähän ja todennut nimenomaan sen, että hänen käsityksensä mukaan, mikäli ymmärsin oikein, silloin saadaan tavallaan jaettua niitä tehtäviä enemmän ja varsinainen henkilö, jolle kantelu on annettu, voi vastata paremmin siitä päätöksestä, mitä, mikäli ymmärsin oikein kertomuksen sanoman, eduskunta tavallaan on myös edellyttänyt.

Arvoisa puhemies! Haluan tässä yhteydessä kuitenkin puuttua eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian kuin myös Oikeuskanslerinviraston toiminnan puutteisiin, koska molemmissa käsitykseni mukaan on saman suuntaisia ongelmia, joiden takia niin minuun kuin tiettävästi moniin muihinkin kansanedustajiin on otettu toistuvasti yhteyttä. Vaikuttaa väistämättömästi siltä, että eri viranomaistahot, laitokset, virastot jne. ovat tulleet entistä tylymmiksi, piittaamattomammiksi, kovemmiksi ja nihkeämmiksi tavallisen kansalaisen hätää, ongelmia ja erilaisia vaikeuksia kohtaan. Kun jokin mainituista tahoista kohtelee kansalaista väärin tai laiminlyö hänen asioidensa hoitamisen, on hänellä käytännössä ylitsepääsemätön muuri edessään, mikäli hän lähtee perimään oikeutta itselleen.

Vastassa on valitettavasti useimmiten viranomaisten, oikeuslaitoksen, valvonta- ja valituselinten "hyvä veli" -ketju, jota on lähes mahdoton murtaa. Ketjun toiminta näkyy käytännössä lähinnä haluttomuutena ja ponnettomuutena korjata toisen tahon virheitä, mutta myös suoranaista suojelua ja kieltäytymistä korjausten tekemisestä on ainakin väitetty esiintyvän. Hyvä veli -ketju ulottuu alimmista viranomaistahoista ylimpiin valvontaelimiin saakka vapaamuurarijärjestelmän tapaan periaatteella, että veljeä ei huomauteta, nuhdella, rangaista tai tuomita eikä hänen virhettään korjata, muuteta tai oikaista.

Tämän viranomais- ja oikeuslaitoksessa toimivan hyvä veli -ketjun murtaminen kuuluisi juuri maan korkeimman laillisuusvalvonnan tehtäviin. Mutta voin kokemuksella ja lukuisten minuun yhteyttä ottaneiden, korjaamattomaksi jäänyttä vääryyttä kokeneiden kansalaisten suulla sanoa, että näin valitettavasti ei ole.

Eduskunnan oikeusasiamieheltä tai oikeuskanslerilta ei liikene huomiota tai löydy aikaa tai puhtia selvitellä perin pohjin tavallisen vääryyttä kokeneen kansalaisen asiaa, vaikkakin kertomuksessa eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että suomalainen järjestelmä on sellainen, että puututaan todella pieniinkin asioihin, mikä on minun mielestäni hyvä, ja siinä olen eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa ihan samaa mieltä. Oma seuranta-aktiviteetti hupenee minun mielestäni hienoihin, suuren luokan periaatekysymyksiin tai sitten humaaneihin periaatteisiin, mutta pienen ihmisen hätä jää valitettavasti kaikesta huolimatta ainakin minun mielestäni unohduksiin. Tätä perussuomalaiset eivät voi hyväksyä. Remonttia kaivattaisiin suomalaiseen laillisuusvalvontaan mitä pikimmin.

Arvoisa puhemies! Toinen vähintään yhtä suuri ongelma ja puute laillisuusvalvonnassamme on se, etteivät ylimmät valvontaelimet, eduskunnan oikeusasiamies ja Oikeuskanslerinvirasto, muodollisesti voi — ja tosiasiallisesti tietenkin sitten voi sanoa: joissakin tilanteissa halua — puuttua osaan kansalaisten oikeuksia polkevista tapauksista. Näin on laita käytännössä varsinkin silloin, kun kansalaista vastassa ovat pankit, vakuutuslaitokset ja eläkeyhtiöt. Muodollisesti näihin ei voi tietysti puuttuakaan. Niiden viime aikoina aina vain härskimmiksi käyviin toimiin ei mainituilta valvontaelimiltä löydy sitten puhtia, tahtoa taikka mahdollisuuttakaan puuttua. Vedotaan vain vakuutustarkastukseen, Rahoitustarkastukseen jne.

Totuus kuitenkin on, etteivät nämä elimet pysty pitämään valvottavaansa kurissa. Meno on kuin erikoisluokassa, jota valvoo opettajalakon takia toisella käytävällä sijaitsevan ykkösluokan vastavalmistunut nuori naisopettaja. Päätään siinä saa varoa, jos kohdalle sattuu. Niin käy myös pankin, vakuutusyhtiön tai muun vastaavan suu-

ren vastapuolen sortamalle ihmiselle. Hänet nuijitaan lakimiesten avulla maanrakoon häpeämään röyhkeyttään, kun lähti vastustamaan mahtavimpiaan. Kuka häntä puolustaa? Valitettavasti ei kukaan, kun laillisuusvalvontamme tältä osin ei mielestäni toimi riittävästi.

Arvoisa puhemies! Perussuomalaisten mielestä nykyinen laillisuusvalvontajärjestelmä on aikansa elänyt. Tarvitaan remonttia ja pian. Olemme esittäneet, että kun perustuslakiamme ollaan nyt uusimassa, otettaisiin eduskunnassa hallitusmuotoesitystä käsiteltäessä esimerkiksi perustuslakivaliokunnan toimesta vakavaan harkintaan muutos, jolla joukko nykyisiä kansalaisen oikeusturvan kannalta tehottomaksi osoittautuneita valvontaelimiä yhdistettäisiin yhdeksi, tinkimättömän puolueettomaksi, toimintakykyiseksi ja toimintavaltaiseksi laitokseksi, jolle kuuluisivat käytännössä kaikki oikeusturva- ja laillisuusvalvonta-asiat.

Olen jo aiemmin esittänyt tätä kansalaisoikeustoimistoa, johon tulisi yhdistää ainakin osittain tehottomatkin ja ruuhkautuneet sekä kalliit eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, oikeuskanslerinvirasto, Rahoitustarkastus ja osittain ehkä vakuutusoikeus siltä osin, kun on tällaista valvontaa. Asiallisesti tähän itse asiassa nimenomaan kansalaisen edun kannalta kuuluisivat myös korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus ja Valtakunnansyyttäjänvirasto, mutta oikeuslaitoksen ja viime päivinä väitetyn Valtakunnansyyttäjänviraston riippumattomuuden takia se ei ole käytännössä mahdollista.

Esittämäni laitos olisi eduskunnan alainen ja sen toiminta voitaisiin jakaa sektoreittain esimerkiksi yhdistettävien laitosten mukaisesti. Kansalaistoimisto olisi eduskunnan alainen ja sen johtavat virkamiehet tulisi valita määräajaksi julkisen kuulemisen jälkeen. Näin voitaisiin nykyistä paremmin ennakolta välttyä myöhemmin esiin nousevilta kytkösepäilyiltä ja mahdollisilta jääviystapauksilta.

Kansalaiset haluavat ja heidän kuuluu myös saada Suomessa oikeutta tasapuolisesti syntyperään, asuinpaikkaan, kieleen, varallisuuteen, ammattiin, asemaan tai muuhun vastaavaan katsomatta. Kenellekään tai millekään taholle ei saa olla mahdollista romuttaa tätä periaatetta. Jos virheitä, laiminlyöntejä tai vääryyksiä tapahtuu, ne on viipymättä saatava esiin ja korjatuksi. Tällä hetkellä ja nykyisen kaltaisella valvonnalla ja järjestelmällä se ei enää käytännössä onnistu. Siksi on ryhdyttävä perusteellisiin muutoksiin laillisuusvalvonnassa.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotan perusteluissa lausuttavaksi:

"Eduskunta toteaa, että puutteellisista resursseista ja epäonnistuneesta laillisuusvalvonnan tehtävänjaosta johtuen eduskunnan oikeusasiamiehen toiminta ei ole pystynyt riittävästi takaamaan kansalaisten tasavertaisten oikeuksien toteutumista ja heihin kohdistuneiden epäoikeudenmukaisuuksien ja virheiden korjaamista, ja siksi eduskunta katsoo, että on pikaisesti ryhdyttävä yhdistämään kaikkia laillisuusvalvontaa ja kansalaisten oikeuksiin liittyvää valvontatoimintaa harjoittavia laitoksia yhdeksi riittävin toimintavaltuuksin ja -resurssein toimivaksi eduskunnan alaiseksi Kansalaisoikeustoimistoksi siten, että kyseinen laitos voi aloittaa toimintansa uuden hallitusmuodon tullessa voimaan 1.3.2000."

Ed. Itälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vain vastata ed. Vistbackalle, että kyllä perustuslakivaliokunta on käynyt varsin perusteellisesti tätä kertomusta läpi. Se ei missään tapauksessa pidä tätä vähäpätöisenä ja rutiininomaisena. Sen lisäksi, että me olemme käsitelleet perusteellisesti tätä kertomusta, meillä on jatkuvaa yhteistyötä oikeusasiamiehen kanslian kanssa. Aika ajoin käymme oikeusasiamiehen kutsusta vierailulla, jolloin siellä on henkilökuntaa paikalla, ja keskustelemme vapaasti mutta varsin perusteellisesti niistä asioista, joita vuoden aikana tapahtunut ja mihin päin kehitys on menossa, joten tämä väite oli kyllä täysin vailla pohjaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun en ole osallistunut perustuslakivaliokunnan työhön, niin en voi olla noista asioista tietoinen. Sen sijaan kun kuuntelin ed. Vistbackan puheenvuoroa, siinä oli paljon sellaista, johon ihan tämmöisenä tässä suhteessa rivikansanedustajana voi yhtyä. Siis niissä yhteydenotoissa, jotka meille tänne tulevat kansalaisilta, jotka tuntevat laillisuusvalvonnan pettäneen heidän kohdallaan, on yksi hyvin merkittävä piirre, joka koskee hyvin monta tapausta, ja se on se, että on tullut totaaliset pakit tutkittavaksi ehdotetulle esitykselle ilman, että kansalainen voi kokea oikeudenmukaiseksi saamansa lyhyen tylyn vastauksen.

Arvoisa puhemies! Kun ed. Vistbacka esitti tässä, että pitäisi perustaa kansalaisoikeustoimisto niin kuin yhdistettynä hoitamaan näitä asioita, niin pikemminkin voisi kuvitella niin,

että kun nyt oikeusasiamiehen kansliaan tulee se kolmas päätoimija, niin hänen erityinen tehtävänsä olisi pitää huoli siitä, että kun annetaan tämän laatuiset lyhyet pakit, toteamukset, että ei kuulu rooteliin, niihin löytyisi perustelut niin, että oikeusasiamiehen vuotuisesta kertomuksesta voisi lukea, miksi tämän laatuisiin asioihin on lyhyt vastaus, että niitä ei ole otettu varsinaiseen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Nimittäin, arvoisa puhemies, kun edustajilla olisi tämä omassa tiedostossaan, olisi hirmuisen paljon helpompi omasta huoneestaan vastata, että tapaus on analoginen sen ja sen kanssa; näin me voisimme ehkä ymmärtää, miksi näin on menetelty.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Itälälle voisin todeta, että olen istunut lähes kahdeksan vuotta perustuslakivaliokunnassa. (Ed. Itälä: Mutta ette nyt!) — Tällä hetkellä en ole. — Mutta, valiokunnan puheenjohtaja, nyt on 98 kevät, toukokuun loppu, ja me käsittelemme vuoden 96 kertomusta. Kuinka pitkään tämä kertomus sitten on ollut perustuslakivaliokunnassa, sitä minä en tiedä, mutta minä esitin puheenvuorossani nimenomaan sitä, että tämä antaa ainakin sen käsityksen, että tämä on ikään kuin tämmöinen välttämätön paha, rutiiniluontoinen asia.

Muistan, arvoisa puhemies, kun itse olin perustuslakivaliokunnan jäsenenä, me yritimme ed. Ensio Laineen kanssa, joka oli myös silloin jäsenenä, monta kertaa saada määrättyjä kertomuksessa käsiteltyjä yksittäistapauksia käsittelyyn. Kerran saimme erään tapauksen, joka on monen kansanedustajan tiedossa, koska aina kun uusia kansanedustajia tänne tulee, niin saman henkilön asia tuodaan esiin eli tämä kuuluisa Laakson kolarijuttu. Joskus sinne on saatu tällaisia.

Mietintö antaa valitettavasti ehkä sitten väärän kuvan, mutta tällaisen kuvan saa ulkopuolinen ja, arvoisa puhemies, voin yhtyä täysin siihen, mitä ed. Pulliainen sanoi. Sen johdosta juuri pidin tämän puheenvuoroni, joka voidaan tulkita hyvinkin kriittiseksi.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Niiden pian kahdentoista vuoden aikana, kun olen tässä talossa ollut, minä en ole tuntenut juurikaan mitään luottamusta Oikeuskanslerinvirastoon. Siihen olisi hyviä perusteita ja esimerkkejä, mutta koska nyt ei käsitellä oikeuskanslerin kertomusta ja sen johdosta annettua mietintöä, niin en puutu siihen muuten pidempään kuin totean, että Oikeuskanslerinvirasto on lähinnä jonkinlaisena poliittisena takuumiehenä. Se oli aika rumasti sanottu, mutta tässä talossa voi sanoa aina vähän jotakin.

Sen sijaan olen tuntenut suurta luottamusta edelliseen oikeusasiamieheen, Södermaniin, pysyvää ja pitkäaikaista luottamusta, eikä minulla ole nykyisestäkään oikeusasiamiehestä mitään negatiivista sanottavaa. Hän on varmaan ihan hyvä mies paikallaan, ja nythän tässä tulevaisuudessa näyttää olevan, että tulee sellaisia paikkoja, joissa oikeusasiamies voi näyttää sitten kyntensä, ei sillä perusteella, että joku saataisiin syytteeseen vaan sillä perusteella, että asiat, jotka näyttävät olevan yhteiskunnassa pahasti solmussa, saadaan sillä tavalla selvitettyä kuin yleinen oikeustaju vaatii.

Tämä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus on myös suhteellisen perusteellinen, mutta täytyy kyllä sanoa, ed. Itälä, että perustuslakivaliokunnan mietintö, ottaen huomioon yhteiskunnallisesti näin tärkeän asian kuin eduskunnan oikeusasiamiehen toiminta, on surkea, kaksi liuskaa asioita, jotka ovat yhteiskunnallisesti toki tärkeitä nekin, mutta kuitenkin toissijaisia. Mietinnössä puhutaan julkisten toimintojen yksityistämisestä ja niiden perusturvaan aiheuttamista vaikutuksista. Se on äärettömän tärkeä asia, joka olisi pitänyt muistaa jo silloin Engelin tapauksen aikaan, kun perustuslakivaliokuntakin oli tekemässä päätöksiä ja pieleen meni, niin kuin eduskunnaltakin, niissä asioissa.

Sitten mietinnössä puhutaan poliisin telekuuntelusta. Sekin on tavattoman tärkeä asia tietysti toisaalta. Puhutaan tiedostojen hävittämisestä ja tällaisista. Kuitenkin ne ovat niin kovin kevyitä monien monien muiden yhteiskunnallisesti hyvin tärkeiden ja merkittävien asioiden rinnalla, joita eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia laillisuusvalvojana joutuu käsittelemään. Kun ed. Vistbacka myös moitti mietintöä ja ed. Itälä väliin huusi, ettei niin enää ole, niin ed. Vistbackan olisi kyllä pitänyt vastata, että sen näkee kyllä mietinnöstä, ettei olla enää mukana, kyllä se niin onneton on. Mutta se siitä.

Lähestyn oikeastaan ed. Vistbackan tekemää perustelulausumaa, mikä tulee olemaan ehkä äänestyksessä, ja totean sen, että olen monta kertaa lausunut, että eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian pitäisi saada oma tutkintayksikkönsä, taitava, riippumaton tutkintayksikkö, joka pystyy tutkimaan juuri sellaisia asioita, kun nyt on edessä. Nostokonepalvelu, Teurit, Kuusimäet ja

mahdollisesti poliittinen painostus siellä taustalla ovat sellaisia asioita, joissa myös tietyllä tavalla poliisin intressi on mukana, joita on moitittu kaikella tavalla huonosta ja yltiöpäisestä tutkinnasta. Nyt tarvittaisiin sellaista virastoa, jolla on oma riippumaton tutkintaorganisaatio, joka pystyy toimimaan silloin, kun kylmät poliittiset tuulet puhaltavat, niin kuin saattavat tässä tapauksessa puhaltaa. Tällaisia minun käsitykseni mukaan on useassa maassa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, ei ehkä tällä tavalla organisoituna mutta kuitenkin tehokkaat osastot tällaisia asioita tutkimaan.

Edelleenkin näen, että pitäisi olla tehokas ja kaikesta riippumaton tutkintaosasto, joka pystyy tutkimaan mihin suuntaan hyvänsä, myös korkeitten poliittisten tahojen mahdollisesti tekemää painostusta, joka on hyvin huono asia. Meillä on edelleenkin ja vuosikymmenestä toiseen samat sävelet elämässä ja politiikassa: kun riittävän korkealle mennään, niin silloin alkavat näkymään isot varpaat ja puhallella kylmät tuulet. Niistä täytyy yhteiskunnassa päästä eroon ja selvittää, on sitten kysymys mistä puolueesta tahansa ja sillä siisti. Siinä mielessä oikeusasiamiehen kanslian tehoa, mahdollisuuksia ja riippumattomuutta myös tutkintapuolella pitäisi minun mielestäni lisätä.

Ed. Vistbacka on tehnyt perustelulausumaehdotuksensa ja lähtenyt siinä aika laajasta näkemyksestä, mikäli ymmärsin hänen puheensa oikein, että hän yhdistäisi tähän kansalaisoikeustoimistoon Oikeuskanslerinviraston. Se on ehkä tarpeen, koska se on muuten täysin tehoton virasto. Muiden virastojen yhdistämisestä siihen en ole vielä sataprosenttisen varma, kun olen ajatellut, että saattaisin joissakin asioissa olla ehkä hieman kapeammalla sektorilla yhdistämisessä. Sellaisenaan olen kyllä ed. Vistbackan perustelulausuman kannalla. Jotakin täytyy tehdä, voimia täytyy yhdistää ja tehostaa toimintaa kansalaisten oikeusturvan takaamiseksi. Siinä mielessä ed. Vistbackan lausuma, jossa hän ei mene kovin tarkasti yksityiskohtiin, toteaa asiat yleisesti ja myös sen, mitä tässä tarkoitetaan, tietyn byroon perustamisen silloin, kun perusoikeusoikeusuudistus tulee voimaan eli vuonna 2000.

Herra puhemies! Minä kannatan ed. Vistbackan tekemää perustelulausumaehdotusta.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka katsoo puheenvuorossaan, ettei oikeusasiamiehen toiminta ole riittävästi pystynyt takaamaan kansalaisten tasavertaisten oikeuksien toteutumista eikä heihin kohdistuneiden epäoikeudenmukaisuuksien ja virheiden korjaamista. Hän myös katsoo, että oikeusasiamiehen kanslian resursseja olisi lisättävä, jotta tällaiset virheellisyydet ja epäoikeudenmukaisuudet voitaisiin korjata. Ed. Vistbackan puheessa oli kyllä paljon asiaakin, mutta ihmettelen todella, kun hän puuttui viranomaisten toimintaan ja katsoi, että eri viranomaisilla olisi hyvä veli -akseli, missä viranomaiset toinen toisiaan suojaavat.

Arvoisa puhemies! Viime päivinä on hyvinkin paljon voitu samanlaisia ajatuksia lukea sanomalehdistä. Valtakunnansyyttäjänvirasto puuttui eilen myös omalla kannanotollaan ja katsoi, että jos jokin syyttäjä esittää tällaisia vihjailuja ja syytöksiä, niin toki ne myös pitäisi voida osoittaa tosiksi. Samalla tavalla olisi toivonut, että myös ed. Vistbacka, kun hän on siviiliammatiltaan kuitenkin poliisitaustan omaava henkilö, syyttäjäviranomainen, olisi myös jotenkin perustellut tarkemmin kuin mitä nyt tällainen yleinen huitaisu vain tapahtui.

Arvoisa puhemies! Oikeusasiamiehen keskeinen tehtävä on kansalaisten kantelujen tutkiminen. Tilanne ei kylläkään ole niin huolestuttava kuin edustajat Vistbacka ja Aittoniemi ovat katsoneet. Kertomuksesta voidaan todeta, että kertomusvuonna 96 kanteluja tuli noin 2 500 ja asioita ratkaistiin kuitenkin 2 300. Se on myönnettävä, että käsittelyajat kertomusvuonna pitenivät seitsemästä kuukaudesta yhdeksään kuukauteen. Yli vuoden vanhoja kanteluja oli kertomuksen mukaan noin 150. Kuitenkin asioiden käsittelyn jouduttamisessa on tapahtunut parannusta, koska viime vuonna 97 ruuhkia oli jo pystytty purkamaan niinkin paljon, että käsittelyajat olivat lyhentyneet jälleen kahdella kuukaudella.

Kun ensi viikolla 2.6 valitsemme toisen apulaisoikeusasiamiehen, toivottavaa on, että asioiden käsittelyn jouduttaminen jatkuu edelleenkin. Kun toinen apulaisoikeusasiamies on valittu, jäämme odottamaan, minkälaiseksi oikeusasiamiehen kanslian sisällä tehtävien työnjako tulee muodostumaan.

Kertomuksessa aivan oikein puututaan myös hallinnon menettelyn jouduttamiseen Hallitusmuodon 16 §:n kannalta katsottuna. Siinä mainitaan myös erikseen asioita, joihin on kiinnitetty huomiota ja katsottu, että hallinnossa kuuluisi jouduttaa asioiden käsittelyä. On myös todettava, että verovalitusten kohdalla on tapahtunut viime vuosina toki hyvinkin paljon parannusta. Kansalaisuushakemukset on toinen, mihin viita-

taan. Ehkä henkilökysymykset olivat siellä sellaiset, että kansalaisuushakemukset ovat turhankin kauan viipyneet. Edelleen todetaan kunnallisvalituksista ja esitutkinnan viivästymisestä. Katsotaan myös, että syyteharkinnassa on ollut viivästymistä ja nyt, kun oikeudenkäyntimenettelystä annettu hallituksen esitys tuli hyväksyttyä, on myös kuulunut viestejä, että nimenomaan syyttäjien työtaakka tällä hetkellä on muodostunut kohtuuttoman kovaksi, varmasti siihen joudumme ennen pitkää myös puuttumaan.

Olisin toivonut vielä laajempaa selvitystä oikeusasiamieheltä hallinnon menettelyn jouduttamiseksi ja siitä, mitä töitä voitaisiin nimenomaan keskusvirastoista siirtää maakuntatasolle. Olisi varmasti myös tutkinnan arvoinen asia, miten esimerkiksi Patentti- ja rekisterihallituksessa kansalaiset saavat asioiden käsittelyn tasapuolisesti ja joutuisasti verrattuna vaikka puolueitten saamaan erittäin hyvään kohteluun.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Käsittelyn pohjana olevasta perustuslakivaliokunnan mietinnöstä haluaisin sen todeta, että siinä käsitellyt asiat ovat mielestäni oleellisia ja keskeisiä, mutta käsittelyn perusteellisuudesta varmaan voidaan olla eri mieltä. Olen joskus kertomusten käsittelyjen yhteydessä todennut, että eduskunnassa pitäisi ehkä olla ihan oma foorumi, oma valiokunta, kertomusten käsittelylle, koska niiden käsittely on muitten valiokuntatöitten ohella vähän ongelmallista. Kun meillä on tulevaisuusvaliokunta, niin kertomuksia käsittelevä valiokunta voisi olla vaikka menneisyysvaliokunta, joka kuitenkin jollakin tavalla paremmin kuin nykyisin pystyisi kontrolloimaan hallintoa.

Huomioni kiinnittyy mietinnössä asiantuntijakuulemiseen. Valiokunta on siis kertomuksesta yleisesti kuunnellut vain oikeusasiamiehen kanslian edustajia ja telekuuntelun osalta jo mainittuja muita asiantuntijoita. Eli tässä ei ole ehkä sitä toista osapuolta, mitä kertomus käsittelee, riittävällä tavalla kuitenkaan huomioitu. Tämä mielestäni liittyy kansalaisten oikeusturvaproblematiikkaan, mihin ed. Vistbackan perustelulausumakin liittyy.

Kyllä meille edustajille tulee hyvin paljon kansalaispalautetta siitä, että ihmiset eivät koe saavansa oikeutta Suomi-nimisessä oikeusvaltiossa. Ehkä siitä eräs merkki on se, että olemme viikon kuluttua valitsemassa toista apulaisoikeusasiamiestä. Siinä mielessä ymmärrän ed. Vistbackan perustelulausuman. Siinä itseäni kuitenkin häiritsee se, että se on liikaa henkilöity eduskunnan oikeusasiamieheen. Ehkä pitäisi puhua oikeusasiamiehen kansliasta kokonaisuutena, että se ei ole pystynyt riittävästi takaamaan kansalaisten oikeuksien toteutumista. Mutta ehkä se on makukysymys. Itse kannatan kyllä sinänsä asiaa, mihin ed. Vistbacka puuttuu ja mietin muotoilun kannalta sitä, voinko olla sitä äänestyksessä tukemassa.

Mutta, arvoisa puhemies, kansalaisten oikeusturva on sellainen asiakokonaisuus, johon toivoisi perustuslakivaliokunnan jossakin vaiheessa vähän enemmän voivan paneutua.

Ed. I t ä l ä : Arvoisa puhemies! Käsittelyyn vielä sen verran, että tietenkään sivumäärä ei ole ratkaiseva, mitä ed. Aittoniemi vähän pilkkasi. Tässä on kysymys siitä, että me emme todellakaan ole käyneet läpi yksittäistapauksia, joihin sekä oikeusasiamies samoin kuin seuraavassa kohdassa oikeuskansleri paljon kiinnittävät huomiota. Joskus otetaan yhteyttä, kun niitä tulee ja sinä aikana, kun minä olen ollut puheenjohtajana, on joskus myös valiokunnasta pyydetty oikeusasiamieheltä kantaa, kun on ollut sellaisia asioita. Ei tämä Laakson asia ainoa ole. On tietysti loputon tie, jos valiokunta ryhtyy yksittäisiä tapauksia jatkuvasti käsittelemään. Siitä saisimme paksun nivaskan, mutta silloin ottaisimme itsellemme ne tehtävät, jotka kuuluvat oikeusasiamiehelle itselleen, ja se ei varmastikaan ole ollut tarkoitus.

Mitä yleensä tulee ed. Vistbackan tekemään ehdotukseen, en voi sitä kannattaa sen takia, että en näe, että kahden viraston yhdistäminen lisäisi ihmisten oikeusturvaa. Sinänsä tietysti, kun tehdään uutta perustuslakia, täytyy aina miettiä avoimesti, onko työnjaon kannalta järkevää yhdistää ja mitä sillä voidaan saavuttaa. Tällaista keskustelua käytiin korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden osalta ja tietysti Oikeuskanslerinviraston ja oikeusasiamiehen kanslian osalta kannattaa sitä käydä ja tullaan varmasti käymäänkin. Mutta näillä perusteilla ja sillä ajatuksella, että sitten kaikki ongelmat ratkeavat, ehdotus ei ole kannatettava.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ed. Alarannalle se, että yleisesti itse olen ymmärtänyt eduskunnan oikeusasiamies-nimityksen tarkoittavan ikään kuin koko kansliaa, koska hän tavallaan on siellä johtajana ja siellähän on apulaisoikeusasiamies jne. Itse olen lähtenyt nimenomaan siitä, että tämä tarkoittaa sinällään koko kansliaa.

Arvoisa puhemies! Ed. Karpio totesi, että ed. Vistbacka vain heitti hyvä veli -järjestelmästä. Toteaisin ed. Karpiolle, että olen vähän yli 20 vuotta ollut poliisina ja syyttäjänä ja tiedän kuinka monta kertaa siellä on tullut tällainen määrätty järjestelmä ja vähän isot varpaat vastaan jne. Mutta sitä, arvoisa puhemies, pitäisin epäkorrektina, jos puhujakorokkeelta lähtisin esittelemään kaikki ne tapaukset, joissa isot varpaat ovat tulleet vastaan tai on epäilty hyvä veli -järjestelmää. Kyllä valitettavasti tässä valtakunnassa esiintyy aika paljon sellaista nimenomaan ylemmällä tasolla. Sitä, että näin on, ei voi millään tavoin estää, mutta siihen pitää puuttua.

Arvoisa puhemies! Toteaisin valiokunnan puheenjohtajalle vain sen, että mielestäni silloin, kun on vaarana, että viisi kansanedustajaa tekee kirjelmän perustuslakivaliokunnalle nimenomaan siitä, onko apulaisoikeuskansleri tai eduskunnan apulaisoikeusasiamies mahdollisesti tehnyt virheen jossakin asiassa tai että meidän käsityksemme mukaan jokin asia olisi pitänyt ratkaista toisin, niin paljon helpompi tie on se, kun te otatte siellä itse sen esille ja selvitätte, kuin se byrokraattinen, jäykkä järjestelmä, joka menee ja tulee eduskunnan ison salin kautta. Se olisi minun mielestäni ainakin loogisesti paljon järkevämpää.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Kyllä tässä kaksi oikeuden miestä, edustajat Aittoniemi ja Vistbacka, ovat varmasti aivan sydämestään asialla, sydämen kyllyydestään liikkeellä ja puhuvat asioista, joista paljon tietävät. Kyllä siinä kuitenkin vähän liikaa ylimitoitusta ja sanoisin lievää populismiakin on perustella tutkintaosastoja, kun meillä on kuitenkin asianomaisilla eduskunnan oikeusasiamiehillä apulaisineen mahdollisuus käyttää krp:tä ja supoa ja monia muita vahvasti varustettuja tutkintaorganisaatioita. Kyllä siitä pitäisi jo isot varpaatkin paljastua sitäkin kautta.

Olen istunut kahdeksan vuotta perustuslakivaliokunnassa ja täytyy todeta, että ani harvoin aikaisemminkaan on otettu hyvin lukuisasti asioita käsittelyyn, vaan vain muutama tärkeämmäksi koettu. Vaikeita yksittäistapauksia vielä harvemmin, koska ne ovat useasti kaikki oikeudenasteet läpi käyneitä tapauksia, joissa oikeusasiamiehen asiakirjaprosessilla, lausuntojen hankkimisilla hyvin harvoin mitään käteen jää. Vielä on muistettava sekin, että tuomioistuimen päätöksen osalta yleensä tyytymättömiä ovat kaikki, jotka häviävät. Toiset ovat hieman aktiivisempia, mutta useimmat tyytyvät viimeistään korkeimman oikeusasteen päätöksiin.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Arvostan ed. Vähänäkin hienostunutta esitystapaa, mutta totean sen, että joskus on sellaisia tilanteita, niin kuin esimerkiksi tässä Nostopalvelu-jutussa, jota nyt en halua tässä nostaa sen enempää keskusteluun. Mutta kun on katsonut televisiohaastatteluita, niin siellä myös keskusrikospoliisin miehet ovat hiukan sitä mieltä, että tämä nyt meni pieleen ja muuta. Minä katson, että tietyllä tavalla tällaisessa tilanteessa, jos mennään äärimmilleen objektiivisuuteen, ei ole enää keskusrikospoliisikaan sellainen instituutio, joka pystyisi tutkimaan. Tietenkin sitten eräänä päivänä voi olla, että eduskunnan oikeusasiamiehen tutkintaosastokin on jäävi. Tätä ketjuahan tietysti voidaan sanallisesti selittää vaikka kuinka pitkään, mutta joka tapauksessa minä katson, että eduskunnan oikeusasiamiehen oma tutkintaosasto olisi mahdollisimman pätevä, mahdollisimman riippumaton ja sellainen, joka pystyisi tutkimaan kaikki asiat. Vetosin juuri, niin kuin tässä Nostokonepalvelussa, että sieltä poliisin taholtakin on tullut sellaisia hämmästeleviä kädenlevittelyitä, jotka saattavat tehdä poliisinkin vähän sillä tavalla jääviksi jossakin vaiheessa.

Eduskunnan oikeusasiamies L e h t i m a j a : Arvoisa herra puhemies! Kiitän ed. Itälää ja perustuslakivaliokuntaa rohkaisevasta palautteesta ja kiitän myös ed. Vistbackaa ja ed. Aittoniemeä rakentavasta ja hyödyllisestä kritiikistä. En kuitenkaan usko, että mainitut ongelmat oikeusasiamiehen työssä johtuvat ensisijaisesti resursseista ja nykyisestä organisaatiosta. Mainitsisin jälleen kerran ne ylisuuret odotukset, joita laillisuusvalvontaviranomaiseen tänä päivänä kohdistetaan. Tosiasia kuitenkin on, että oikeusasiamies ei pysty kitkemään vääryyttä ja epäoikeudenmukaisuutta tästä yhteiskunnasta. Oikeusasiamies on tässä mielessä ainoastaan täydentävä oikeusturvakeino. Se ei voi korvata poliisi-, syyttäjä- ja tuomioistuinlaitosta. Laillisuusvalvonnan tehtävänä on valvoa, että tämä varsinainen oikeusturvakoneisto toimii niin kuin sen pitäisi toimia.

Laillisuusvalvonnassa on syytä erityisesti korostaa oikeusturvan ns. katvealueita, nimittäin sellaisia alueita, joihin ei päästä muilla keinoin käsiksi. Näihin kuuluvat esimerkiksi hyvän hallinnon periaatteet. Virkakoneiston hitaus ja virkamiesten ylimielisyys mainitaan jo Shake-

spearen Hamletin monologissa. Jo hän valitti samoista asioista, niin että ne kyllä tunnetaan pitkältä ajalta. Nimenomaan tällaisiin ilmiöihin oikeusasiamiehet ja laillisuusvalvojat ja vastaavat instituutiot ulkomaillakin keskittyvät.

Sen sijaan varsinaisen aineellisen oikeusturvan antaminen kyllä kuuluu edelleen mielestäni tuomioistuinlaitokselle ja korkeimmille oikeuksille. Ne viime kädessä sanovat, missä kaappi seisoo, kun on kysymys siitä, mitä on voitu näyttää oikeaksi rikos- ja riitajutuissa tai miten jotakin hallinto-oikeuden pykälää sovelletaan.

Mitä tulee mainittuihin "hyvä veli -ketjuihin", mielestäni kyseessä on sellainen ilmiö, jonka peräänkatsominen myös sopii nimenomaan oikeusasiamiehelle. Omassa toiminnassani olen kiinnittänyt huomiota tällaisiin asioihin ja — menemättä tässä yhteydessä yksittäisiin tapauksiin — esittänyt mielestäni aika tiukkojakin kannanottoja tässä suhteessa.

Ihan viime aikoina on ollut mielenkiintoista havaita, että oikeusasiamiehelle on annettu yhteiskunnassa myös uudentyyppinen rooli eräänlaisena solmujen aukaisijana. Perinteisestihän on ollut kysymys vain kansalaisten lähettämien kanteluiden ja pienen ihmisen oikeusturvaongelmien ratkaisemisesta. Tämä solmujen aukaisijan rooli on vähän erilainen, kuten viimeisimmässä asiassa, joka koskee syyttäjälaitosta. Ehkä se sopii oikeusasiamiehelle, en osaa sanoa, mutta ainakin yritän ottaa haasteen vastaan.

Tässä yhteydessä tietysti täytyy todeta, että ed. Aittoniemen esiin tuoma kysymys oikeusasiamiehen tutkintaresurssien riittämättömyydestä on kyllä hyvin ajankohtainen ja mielenkiintoinen. Herää kysymys, pitäisikö oikeusasiamiehellä olla jonkinlainen tutkintayksikkö tai tutkintaosasto. Meillähän on kaksi poliisikoulutuksen saanutta tarkastajaa, joilla ei kuitenkaan ole poliisivaltuuksia. Mutta nimenomaan nämä toimintavaltuudet ja mahdollisuudet pakkokeinojen käyttöön ovat se kanto kaskessa, joka tekee asian ongelmalliseksi.

Jos oikeusasiamiehen kansliassa olisi tutkijoita ja poliiseja, joilla olisi poliisivaltuudet eli oikeus ottaa kiinni ja pidättää ihmisiä ja käyttää kaikkia niitä pakkokeinoja, mitä esimerkiksi keskusrikospoliisilla on käytössään, oikeusasiamiehen rooli muuttuisi yhteiskunnassa. Hänestä tulisi pakkovallan käytön välikappale. Silloin saattaisi herätä ja varmasti heräisi juuri kysymyksiä siitä, kuka valvoisi oikeusasiamiehen tutkintayksikköä, kun se itse syyllistyisi ylilyönteihin. Tässä mielessä pitäisi varmaan edetä aika varovasti. Ainakin kansainvälisten vertailujen valossa tällaiset poliisivaltuuksin varustetut tutkintayksiköt oikeusasiamiesten käytössä olisivat aika harvinainen ratkaisu.

Sen sijaan ed. Vistbackan ajatus kansalaisoikeustoimistosta ja nimenomaan oikeusasiamiehen kanslian ja Oikeuskanslerinviraston yhdistämisestä voi olla harkinnan arvoinen ja siihen pitäisi ennakkoluulottomasti suhtautua, kun siirrytään ensi vuosituhannelle. Uskon, että samaa mieltä on nykyinen oikeuskanslerikin; olemme joskus tästä asiasta keskustelleetkin. Varmasti pitäisi pohtia, mitä sillä alueella voitaisiin tehdä. Nykyään on tiettyä päällekkäisyyttä, joka aiheuttaa hallinnollisia ongelmia. Toisaalta on usein viitattu kansalaisten valinnanvapauteen: aina voi kirjoittaa jommallekummalle. Monet kansalaiset kuitenkin kirjoittavat nykyään samassa asiassa molemmille yhtä aikaa, ja tästä aiheutuu ylimääräistä työtä.

Sen sijaan, että yhdistäisimme vain oikeusasiamiehen kanslian ja Oikeuskanslerinviraston, on itse asiassa myös ehdotettu, että kaikki erityisalojen laillisuusvalvojat ja valtuutetut — tietosuoja- ja tasa-arvovaltuutettu, ulkomaalaisvaltuutettu, kuluttaja-asiamies jne. — tulisivat oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen. Tässä on mielestäni vaara, koska oikeusasiamiehen toiminta-ajatukseen ja virkaprofiiliin kuuluu ihmisläheisyys ja byrokratian välttäminen. Byrokratia on oikeusasiamiehen valvonnan kohde ja vihollinen. Olisi vaarallista kehittää oikeusasiamiehen kansliasta omaa byrokratiaansa. Tätä juuri pelkään, jos monenlaisia laillisuusvalvojia kerätään osastoiksi saman toimielimen yhteyteen. Silloin vaarannamme ihmisläheisyyteen perustuvan toiminta-ajatuksen. Kun meillä olisi paljon erilaisia luukkuja kansalaisoikeustoimistossa ja ihmisiä ohjattaisiin luukulta toiselle, heräisi kysymys, kuka tätä toimistoa valvoisi ja kenen puoleen silloin väärin kohdeltu kansalainen voisi kääntyä.

Joissakin yhteyksissä on sen sijaan tullut esille ajatus siitä, että voitaisiin esimerkiksi hallitusmuodon uudistamisen yhteydessä säätää erityinen laillisuusvalvontalaki. Se voisi olla yhteinen oikeusasiamiehelle ja oikeuskanslerille, ja siihen koottaisiin kummankin toimivaltaa, toimintaperiaatteita ja toimivaltuuksia sekä erilaisia toimenpidelajeja koskevat säännökset. Monet näistä asioista ovat nykyisin pelkästään johtosäännön varassa, joka ei siis ole lain tasoinen, vaikka eduskunta on sen oikeusasiamiehen osalta hyväksynytkin, tai sitten ne ovat pelkästään pitkä-

aikaisen käytännön varassa. On tietynlainen oikeusturvakysymys sekin nimenomaan kansalaisten kannalta, että tiedetään, mitä toimivaltuuksia oikeusasiamiehellä ja oikeuskanslerilla on ja mitä ei ole. Niistä olisi mielestäni hyvä säätää lain tasoisesti. Ehkä tällaisen lain, laillisuusvalvontalain, säätämisen yhteydessä voitaisiin myös miettiä kriittisesti ja ennakkoluulottomasti, voidaanko nykyisiä organisaatioita yhdistämällä saada joitakin todellisia etuja.

Ne konkreettiset havainnot, mitä oikeusasiamiehen kertomuksesta tehtiin, ovat mielestäni mielenkiintoisia. Yhdyn siihen ed. Vistbackan huoleen, että vasta nyt käsitellään vuoden 1996 toimintakertomusta. Tämä toimintakertomushan valmistui vasta elokuun lopulla viime vuonna, mikä oli tietenkin luvattoman myöhäinen aika. Tässä suhteessa on jonkin verran tehty myös kansainvälisiä vertailuja. Esimerkiksi Hollannissa oikeusasiamiehen kertomus valmistuu jo maaliskuun toisella viikolla. Siellä kaikki työvaiheet on suunniteltu etukäteen ja työ on hyvin tehokkaasti organisoitu. Toisaalta Ruotsissa kertomus valmistuu tietämäni mukaan vielä myöhemmin kuin Suomessa. Mielestäni kertomuksen valmistumisajankohtaa pitäisi meillä nopeuttaa ja saada se luovutetuksi eduskunnalle mieluummin jo ennen kesälomia. Viime vuonnakin siihen pyrittiin, mutta kun samalla kertomuksen systematiikkaa jouduttiin uudistamaan, tavoite tuotti vaikeuksia.

Jo 90-luvun alussa eduskunnan taholta esitettiin toivomus, että oikeusasiamiehen kertomuksessa olisi enemmän yleiskatsauksellisuutta pelkkien tapausselostusten asemesta. Nykyinen perus- ja ihmisoikeuksia koskeva erityinen jakso on tuonut jonkin verran yleiskatsauksellisuutta, samoin ehkä kertomuksen alussa olevat puheenvuorot. Tarkoitukseni on seuraavassa kertomuksessa uudistaa systematiikkaa sillä tavalla, ettei tapausselostuksia kerrottaisi enää toimenpidelajikohtaisesti, vaan ne kerättäisiin erillisiin lukuihin, joissa käsiteltäisiin kutakin hallinnonhaaraa tai asiaryhmää.

Silloin, toivon mukaan, voitaisiin myöskin lisätä kunkin luvun alkuun sellainen yleiskatsaus, jossa puututtaisiin muun muassa ed. Pulliaisen ja ed. Vistbackan esiintuomaan kysymykseen eli kerrottaisiin myöskin niistä tapauksista, joihin ei ole voitu puuttua, ja selvitettäisiin, minkä takia ei. Jossakin muodossa tämä varmasti pitäisi tuoda esiin kertomuksessa. Otan palautteen tältä osin mielihyvin vastaan, koska kansalaisten on tärkeätä kuulla myöskin tästä puolesta.

Se, mitä perustuslakivaliokunnan mietinnössä mainitaan tulevista painopisteistä — perusoikeusturvasta hallinnon yksityistämiskehityksen jatkuessa ja asioiden käsittelynopeuden erityisestä valvonnasta — on mielestäni todella tärkeää. Näihin seikkoihin on jo tähänkin asti pyritty kiinnittämään huomiota ja varmasti jatkossa kiinnitetään edelleenkin.

Oikeusasiamiehen toimivaltahan on rajoitettu virkatoimintaan ja niihin yksityisiin henkilöihin ja yhteisöihin, jotka hoitavat julkista tehtävää. Täällä otettiin esille muun muassa pankkien valvominen. Tähän ei oikeusasiamiehen toimivalta hallitusmuodon mukaan nykyisellään riitä, koska pankit eivät hoida julkista tehtävää. Pankkeihin päästään käsiksi ainoastaan välillisesti: vain valvojaa valvomalla eli Rahoitustarkastuksen kautta.

Perusoikeusturvaan yksityistetyn hallinnon puolella päästään ehkä paremmin kiinni uuden hallitusmuotoesityksen johdettua lainsäädäntötoimiin. Siinähän on ehdotettu pykälää, jossa pannaan tiettyjä rajoja julkisen vallan yksityistämiselle. Toisaalta myöskin oikeusasiamiehen toimivaltaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeusasiamiehen syyteoikeus ulottuisi vastedes ei pelkästään virkarikoksiin vaan kaikkiin niihin asioihin, joihin oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta ulottuu. Tämä merkitsisi, että myös julkisten tehtävien hoitajiin päästäisiin rikosoikeuden keinoin käsiksi. Tämä uskoakseni antaisi jonkin verran lisää hampaita oikeusasiamiehen suorittamalle valvonnalle nimenomaan silloin, kun puhumme virkavastuun ulkopuolelle jäävien julkisten tehtävien hoitamisesta.

Arvoisa puhemies! Tässä olivat ne pääkohdat, joihin halusin vastata.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Keskustelussa on ed. Vistbacka ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta toteaa, että puutteellisista resursseista ja epäonnistuneesta laillisuusvalvonnan tehtävänjaosta johtuen eduskunnan oikeusasiamiehen toiminta ei ole pystynyt riittävästi takaamaan kansalaisten tasavertaisten oikeuksien toteutumista ja heihin kohdistuneiden epäoikeudenmukaisuuksien ja virheiden korjaamista, ja siksi eduskunta katsoo, että on pikaisesti ryhdyttävä yhdistämään kaikkia laillisuusvalvontaa ja kansalaisten oikeuksiin liittyvää valvontatoimintaa harjoittavia laitoksia yhdeksi riittävin

toimintavaltuuksin ja resurssein toimivaksi eduskunnan alaiseksi Kansalaisoikeustoimistoksi siten, että kyseinen laitos voi aloittaa toimintansa uuden hallitusmuodon voimaan tullessa 1.3.2000."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Mietinnön ponsi hyväksytään.

Ed. Huotari merkitään läsnä olevaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Nyt on äänestettävä perusteluja koskevasta ed. Vistbackan ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Vistbackan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 19 ei-ääntä; poissa 92. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1996

Ainoa käsittely
Kertomus 8/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. Itälä: Arvoisa puhemies! Kuten äskeisessäkin kertomuksessa, tätäkin koskee uuden Hallitusmuodon 46 §, jonka mukaan oikeuskansleri valvoo myös perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Käsiteltävänä oleva kertomusvuosi, 1996, on ensimmäinen kokonainen kalenterivuosi, jolloin Hallitusmuodon 46 § on ollut uusitun sisältöisenä voimassa.

Oikeuskanslerinkin kertomukseen sisältyy jakso perus- ja ihmisoikeusasioista. Valiokunta ei tämänkään kertomuksen osalta ole erikseen arvioinut oikeuskanslerin yksittäisiä ratkaisuja ja kannanottoja. Kyseisessä jaksossa on todettu, että oikeuskanslerin tehtäväkentässä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvät kysymykset tulevat esille sekä yleisessä viranomaistoiminnan laillisuusvalvonnassa että valtioneuvoston toiminnan laillisuuden valvonnassa.

Oikeuskanslerin kertomuksen jako perus- ja ihmisoikeuksista on edelleen varsin tiivis. Toisin kuin äsken, kun annoimme kehuja, tämän osalta tulee lievää kritiikkiä. Tämän tiiviin kertomuksen perusteella ei helposti saa täyttä kuvaa siitä, mikä merkitys perus- ja ihmisoikeussäännöstöllä on kokonaisuudessaan ollut oikeuskanslerin suorittamassa valvonnassa.

Valiokunta korostaakin perusoikeuksien merkitystä oikeuskanslerin suorittamassa valtioneuvoston toiminnan laillisuusvalvonnassa ja pitää tärkeänä, että erityistä huomiota perusoikeuksien vaikutukseen kiinnitetään säädösvalmistelussa ja valtioneuvoston päätöksenteossa. Valiokunta uudistaa edelleen aikaisemmassa kertomuksessa ilmaisemansa kannan, että oikeuskansleri voisi tässä jaksossa esittää myös yleisarvionsa kertomusvuoden aikana esillä olleista perusoikeusongelmista.

Hallitusmuodon 5 §:n 4 momentin mukaan sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Tässä kertomuksessa oikeuskanslerin valvontaa tasa-arvolain 4 §:n kiintiösäännösten noudattamisesta komiteoita, neuvottelukuntia ja muita vastaavia valtiollisia toimielimiä asetettaessa ei ole selvitetty. Kuitenkin on esiintynyt tietoja, että asian osalta on ollut ongelmia.

Edelleen perustuslakikomitea totesi perusoikeusuudistuksesta antamassaan mietinnössä uudistuksen suhteesta voimassa olevaan lainsäädäntöön, että lainsäädännön tarkistustyöhön on ryhdyttävä pikaisesti oikeusministeriön johdolla niissä tapauksissa, joissa ristiriitoja uusien perusoikeussäännösten kanssa voidaan epäillä ilmenevän. Valiokunta toteaakin, että kaikilta osin eduskunta ei ole vieläkään saanut käsiteltäväkseen sellaisia lainsäädännön tarkistusesityksiä, joita perusoikeussäännösten uudistaminen vaatii. Valiokunta kiirehtii valtioneuvoston toimenpiteitä tällaisten hallitusten esitysten valmistamiseksi.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Kävin edellä käsitellyn eduskunnan oikeusasiamiehen

kertomuksen yhteydessä jo läpi niitä seikkoja, joiden takia mielestäni laillisuuden valvonta ei Suomessa nykyisellään toimi. Esitin myös perussuomalaisten näkemyksen ja ehdotuksen siitä, millä tästä kansalaisten oikeuksien polkemisesta ja vahvemman oikeudesta päästäisiin eroon. Valitan sitä, ettei eduskunnalta löytynyt tahtoa tai uskallusta puolustaa nimenomaan laillisuusvalvontaa järkeistävää esitystä, jolla voitaisiin puolustaa pientä ihmistä kasvotonta ja häikäilemätöntä valtakoneistoa vastaan. Tästä kansalaiset voivat tietysti tehdä omat johtopäätöksensä.

Herra puhemies! Koska vasta valittu herra oikeuskanslerikin kunnioittaa istuntoa läsnäololla an, haluan vielä nimenomaan hänen johtamaansa laitosta koskien mainita yhden esimerkkitapauksen, joka mielestäni toimii erinomaisena esimerkkinä Oikeuskanslerinviraston ponnettomuudesta, haluttomuudesta tai voimattomuudesta käsitellä riittävällä huolellisuudella sille tehtyjä kanteluja. Esimerkkini koskee Lappajärven kunnan Itäkylän jakokunnan asiaa, jossa Oikeuskanslerinvirasto oli tehnyt ainakin minun mielestäni käsittämättömän päätöksen nyt käsiteltävänä vuonna 1996. Se koski kantelua, joka oli tehty 27.4.94. Se oli jaettu kahteen eri osaan, joista toinen päätös oli tehty nimenomaan nyt käsittelyssä olevana vuonna eli päätös oli annettu 21.3.96. Siinä päätöksessä Oikeuskanslerinvirasto toisti vain viranomaisten antamia lausuntoja, jotka puolustelivat heidän menettelyään.

Herra puhemies! Minä olen kerran osittain tästä eräässä puheenvuorossani puhunut täällä, jolloin herra oikeuskansleri istui tässä salissa toisessa tehtävässään. Oikeuskanslerinvirasto ei mielestäni ollut perehtynyt lainkaan todelliseen ongelmaan eikä siihen, mistä kaikki oli lähtenyt liikkeelle. Toivonkin, kun meillä on nyt vasta valittu uusi oikeuskansleri, että hän huolehtisi siitä, että samasta asiasta tehty uusi kantelu saa perusteellisen tutkinnan ja käsittelyn ja että kanteluun annetaan perusteltu päätös luottamatta vain joidenkin oikeusistuinten aiempiin päätöksiin.

Herra puhemies! Minä en halua ottaa kantaa siihen, mikä on lopputulos, mutta jos päätös annetaan, mielestäni pitää asia perusteellisesti tutkia, koska siinä on esitetty asiakirjanäytöllä viime vuosisadan puolelta jo jakokunnan asioita. Missä vaiheessa esimerkiksi on omistusoikeus ikään kuin lakannut ja perustettu jokin ryhmä, joka käyttää koko järven ympärillä olevaa valtaa kolmen kunnan alueella?

Oikeuskanslerinviraston toiminnan tehostaminen ja välinpitämättömyys, tai olisiko sitten uupumus töiden paljoudesta ja vähäisestä henkilökunnasta johtuen, ja osan asioista syrjimisen lopettaminen on iso asia, mutta ehdottomalla rehellisyydellä, peräänantamattomuudella ja salailun ja peittelyn eli toisin sanoen hyvä veli -ketjun katkaisemisella se on mahdollista. Mikäli oikeuskansleri Nikula pystyy tämän ilman koko järjestelmän uudistamista tekemään, hän ansaitsee suuren kiitoksen ja kansalaisten arvostuksen. Mikäli hänen johtamansa virasto jatkaa edelleen entiseen malliin tyhjien paperien kirjoittamista, on aiemmin esittämäni ratkaisu ainoa mahdollisuus kansalaisten oikeusturvan ja laillisuuden valvonnan kohottamiseksi.

Herra puhemies! Vaikka esitettiin arvostelua, kun katselin äänestystaulua, millä tavoin äänestys oli mennyt, ei tämä mielestäni saisi olla puoluepoliittinen asia. Ed. Vähänäkki juristina tietää, millä tavoin kantelut menevät, kun on Oikeuskanslerinvirasto ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia. Päällekkäisyyttä varmasti on. Eivät kansalaiset tiedä, mitä eroa on kannella eduskunnan oikeusasiamiehelle taikka oikeuskanslerille. Sen tehtävän ymmärrän, mikä oikeuskanslerilla on, nimenomaan valtioneuvoston istunnoissa oleminen ja nimenomaan sen valvonta, että lakiesitykset olisivat edes kohtuudella valmisteltuja. Toivon, että uusi oikeuskansleri perehtyy ja puuttuu näihin paljon pontevammin kuin edeltäjänsä teki, koska perustuslakivaliokunta on monta kertaa omissa lausunnoissaan huomauttanut siitä, että lait eivät ole olleet asianmukaisesti valmisteltuja eikä riittävästi ole otettu kaikkia asioita huomioon. Mutta luottaen ja tuntien uuden oikeuskanslerin luotan siihen, että näihin asioihin tulee parannusta.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Kun aikaisemmin lausuin tietyllä tavalla kiitoksen sanoja oikeusasiamiehen kanslialle, totesin, että tämä mietintö, hiukan runsas kaksi liuskaa, on liian surkean pieni siltä puolelta. Mutta nyt kun tämä Oikeuskanslerinviraston tekemä kertomus on vajaa kaksi liuskaa, niin se on ihan liikaa, niin surkea tämä Oikeuskanslerinvirasto on minun mielestäni ollut. Pysyn edelleenkin sillä kannalla, että se on etupäässä poliittinen takuumies tässä yhteiskunnassa, kenenkään oikeusasiat siellä eivät ole parantuneet. Edellisen oikeuskanslerin aikana koko päätöksenteko oli jatkuvaa kompastelua asiasta toiseen, ja se ei tietysti kenenkään luottamusta erityisesti ole ansainnut.

Nyt aika näyttää sitten, pystyykö uusi oikeus-

kansleri parantamaan tätä luottamuspulaa, jota yleisesti kansalaisten keskuudessa on Oikeuskanslerinviraston suuntaan ollut. Minä tietysti toivon sitä ja ehkä luotankin siihen. Sen aika näyttää, mutta molemmille, sekä oikeusasiamiehen kanslialle että myös Oikeuskanslerinvirastolle viitaten ed. Vistbackan puheenvuoroon totean omaltakin osaltani sen, että kyllä päätösten perustelujen pitäisi olla erilaiset eli sellaiset, että ihmiset tietävät, mihin perustuu heidän kantelunsa hylkääminen tai hyväksyminen, varsinkin hylkäämisen kohdalla se on tarpeellista. Perustelujen täytyy olla sellaiset, joista näkee mihin ratkaisu perustuu, etteivät ne ole 2—3 lauseella kuin leimasimella lyötyjä.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Kyllä kuitenkin kansalaisten tyytymättömyys oikeusturvaan ja Oikeuskanslerinvirastoon ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan on niin laajaa, että asiasta on syytä puhua. En tiedä sitten, minulla ei ole mitään reseptilääkettä, millä tämä tyytymättömyys saataisiin poistettua, mutta voin vakuuttaa omista kokemuksistani, että lähes päivittäin tai ainakin viikottain, jos en liioittele, joku kansalainen ottaa minuun yhteyttä sen takia, että olen juristi ja julkisuuden henkilö ja kansanedustaja, ja vaatii toimenpiteitä ja ilmoittaa usein tyytymättömyyttä näihin virallisiin kanteluinstansseihin, että ei ole sieltä saanut selvää vastausta tai häntä ei ole huomioitu. Näiden takana on minusta osittain myös sellainen epäluulo, ettei luoteta näihin instituutioihin, ja se on sinänsä jo huono asia.

Minusta ei riitä se, että sinänsä voitaisiin osoittaa, että nämä virastot, Oikeuskanslerinvirasto ja oikeusasiamiehen kanslia ovat ihan oikein asiat tehneet. Jossainhan täytyy olla vika, jos kansalaiset ovat eri mieltä. Miksei se tieto mene perille, miksei voida selvästi sanoa tai harjoittaa laajempaa tiedotustoimintaa?

Myös kyllä varmaan, kun asioita on paljon ja hyvin kuivasti niihin vastataan, kansalaiset kokevat, että se heidän asiansa ei ole tullut käsitellyksi. Monet myös väittävät, että yliolkaisesti heihin suhtaudutaan. Erityisesti muutamat muutkin tapaukset ovat luoneet sitä kuvaa, että kaikki kansalaiset eivät ole saman arvoisia lain edessä, ja tämä on tietysti lisännyt niitä epäluuloja, joita näitä laillisuusvalvojia kohtaankin tunnetaan. Kiistatta jotain pitäisi tehdä, jotta kansalaisten luottamus Oikeuskanslerinvirastoon ja myös eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan paranisi nykyisestään.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Toisaalta omalta kannaltani haluaisin sanoa, että eivätköhän eduskunnan oikeusasiamies ja Oikeuskanslerinvirasto aivan kohtuullisestikin ole kansalaisten asioita tutkineet. On vain niin, että ihmiset eivät välttämättä usko sitä, mikä oikein on ja mikä on näytettävissä.

Kiinnittäisin huomiota siihen, että tietenkin kansalaisten oikeusturva on ennen kaikkea tärkeä ja että päätökset tulisivat nopeasti ja ratkaisut olisivat oikeita. Mutta kuten aina aikaisemmin näissä yhteyksissä olen käyttänyt puheenvuoron, tämä virkamies, kehen kantelut ovat kohdistuneet, on myös kansalainen ja hänenkin oikeusturvansa pitäisi turvata. Kun häneltä kysytään virkavastuuperusteella, mitä on tapahtunut, ja jos hän kertoo, niin kuin on tapahtunut, hän voi saattaa itsensä syytteen vaaraan. Siihen seikkaan olisi myös kyllä kiinnitettävä huomiota, että virkamies on myös yksi Suomen kansalainen ja hänen oikeusturvansa pitäisi myös turvata.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! On aivan totta, mitä nyt on todettu, että kansalaisten keskuudessa on hyvin paljon epäluuloja juuri tänä päivänä laillisuusvalvojia, niin oikeuskansleria kuin eduskunnan oikeusasiamiestäkin kohtaan. Varsinkin siinä vaiheessa, kun on valituksia tai kanteluja tehty, eivätkä ne ole johtaneet lopputulokseen, toki hyvinkin paljon yhteydenottoja tulee. Asiassa on myös se näkökohta, että monesti voidaan turhankin herkästi lähteä kanteluntielle. Siinä voidaan myös osoittaa sormella esimerkiksi asianajajakuntaa, asiamiehiä, jotka yllyttävät ja katsovat, että jokin vääryys olisi tapahtunut, vaikka välttämättä näin ei aina ole asia.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa herra puhemies! Juridiikan kieli on aina kapulakieltä ja varmasti ollut aina kansalaisten vaikea ymmärtää. Kanteluasioissa on ominaista tietysti se, että kun ryhdytään kanteluun, se herättää asianomaisessa henkilössä suurta toivoa siitä, että kantelu johtaisi hänen osaltaan johonkin aikaisempaa myönteisempään lopputulokseen.

Kansanedustajan tehtävissäkin tulee esille, että oikeusturvakysymys on joillekin kansalaisille erittäin paljon suurempi kysymys kuin toisille kansalaisille. Monet henkilöt pystyvät elämään suurpiirteisten ratkaisujen ja linjojen mukaisesti, kaikki eivät. Toisille voi tulla elämänikäinen vamma jostakin asiasta, jossa he kokevat oikeus-

turvaansa loukatun, kun eivät ole vuosikymmenienkään yrittämisten jälkeen saaneet asiaansa kuntoon.

Kanteluproblematiikasta on tullut mielestäni aika selkeästi esiin, että meillä on suuri tarve myös asiamiehistä, joita tarvitaan byrokraattien ja ylipäätään viranomaisten ja kansalaisen väliin. Tämä on minusta aika oireellinen kysymys. Siellä se ehkä akuutein tarve nyt on. Mielestäni täällä sanottiin hyvin, kun todettiin, että myös meillä ja niillä, jotka yrittävät auttaa kansalaisia heidän asioissaan, pitää olla myös arvostelukykyä, että me emme niin sanotusti mahdottoman asian kummeiksi lähde. Meidän pitäisi käyttää muita keinoja auttaaksemme asiakkaita elämässä eteenpäin.

Tietysti voi sanoa, että myös lainsäädäntömme tulkinnassa on käytännössä sellainen tilanne vallalla, että sellaisessakin tapauksessa, jossa olisi mahdollista tulkita asiakkaan eduksi lakeja, sitä ei kuitenkaan tapahdu, vaikka tämä olisi mielestäni erittäin tarpeellinen ja hyvä ohje.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Tietysti ehkä perussyy on minulle tullut aika lailla selväksi: Monissa näissä ihan kaikkein pahimmissa tapauksissa, joissa kansalainen kokee vääryyttä eikä ole tyytyväinen, on kysymys siitä, että ei ole hankittu ajoissa asiantuntevaa apua, määräajat ovat menneet umpeen jne. Kysymys on siitä, että yhteiskuntamme on aika monimutkainen ja maallikko voi sen takia joutua vaikeaan tilanteeseen. Sitten, kun on tällaisia ihmisiä, niin kuin ed. Vehkaoja sanoi, jotka kokevat hyvin voimakkaasti pienenkin vääryyden, he eivät pääse asian ylitse.

Varmaan molemmille, oikeusasiamiehelle ja oikeuskanslerille, on tuttuja tällaiset valittajat, joille valittaminen on kuin elämäntehtäväksi muodostunut. Itse olen säälien katsonut, kun joku on suunnilleen menettänyt omaisuutensa asianajajille ja muille, ja jos ei omaisuutta, niin terveytensä ja tarmonsa. Pitäisi olla jokin keino ehkäistä näitä tapauksia, saada perille sitä. Itse olen yrittänyt sanoa, että eikö elämässä olisi muutakin tehtävää kuin ikuinen oikeustaistelu, mutta en minä pysty heille sanomaan.

Kyllä tässä järjestelmässäkin on jotakin vikaa. Itse olen kuitenkin havainnut, että ainahan arvostellaan istuvia virkamiehiä, oikeusasiamiestä ja oikeuskansleria. Mutta ehkä siitä ei niinkään ole kysymys, vaan kysymys on siitä, että koko instituutiota kohtaan tunnetaan epäluuloa. Kuka vuorollaan virassa istuu ja mitä pitempään, niin yhä kovemmaksi kritiikki nykysysteemillä tulee. Todellakin jotakin minusta pitäisi tehdä näille ihmisille. Jos heitä olisikin yksi, kaksi, kymmenen "kylähullua", mutta kun heitä on niin iso joukko, niin kyllä meillä pitäisi olla jotakin kykyjä tehdä asian parantamiseksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Tavallaan jossain mielessä toistaen aikaisempaa puheenvuoroani olisin todennut tässä yhteydessä, että minusta ei ole oikein tarpeellista, että kansanedustajat, niin kuin tässä tapauksessa ed. Vistbacka, uunituoretta oikeuskansleria kehottavat, että hoida nyt hommat paremmin kuin edeltäjäsi ja pysy kaidalla tiellä kaikin puolin siinä tehtävässä. Kyllä kai sellainen, joka rekrytoituu tähän tehtävään, tietää mitä tekee ilman eduskunnan erikseen antamia ohjeita. Nimenomaan oikeuskanslerin tehtävänä on viranomaisten lainvastaisten tekojen julkisuuteen ja syytteeseen saattaminen niin, ettei ketään kansalaista laillisissa oikeuksissaan sorreta.

Sen nimenomaan olisin juristi ed. Vistbackalle todennut, että ei oikeuskansleri sen paremmin kuin oikeusasiamieskään varsinaisesti voi, niin kuin ymmärsin muun muassa ed. Vistbackan arvelleen, varsinaista substanssia hyvin pitkälti ja vuosikymmeniä riidellyissä asioissa esimerkiksi muuttaa, vaan vain että onko sen yhteydessä jokin virkamies syyllistynyt vääryyteen, siitähän tässä on kysymys.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Siitähän siinä nimenomaan olikin kysymys, ed. Vähänäkki.

Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkille toteaisin, että minun mielestäni hyvät ohjeet ovat tarpeen jokaiselle meistä aina välillä.

Herra puhemies! Eräs asia, joka asiaan liittyy nyt, kun molemmat herrat, laillisuusvalvojat, ovat paikalla, on se, että ongelma muodostuu siitä, että meillä on sangen väljää lainsäädäntöä tällä hetkellä ja viranomaisille on annettu enemmän tulkintamahdollisuuksia esimerkiksi rahanjaossa jne.

On toinenkin asia, joka on ainakin minua häirinnyt jo runsaat 11 vuotta, minkä tässä talossa olen ollut ja josta tulee kanteluja ja valituksia varmasti teillekin. Toivoisin, että yhdessä voisitte pohtia sitä, kun siihen ei näköjään mitään muuta keinoa löydy, että kun ihminen on hankkinut hoitavalta lääkäriltään lääkärintodistuksen, niin jossakin laitoksessa, onko se sitten Helsingin piiritullikamari tai Kansaneläkelaitos tai esimer-

kiksi vakuutusyhtiö — ne eivät sinällään teidän toimivaltaanne kuulu — sanotaan, onko ihminen sairas tai ei ja mikä on invaliditeettiprosentti esimerkiksi autoveropalautusasioissa, vaikka henkilöä ei ole nähtykään. Olen keskustellut tästä erään rikosoikeuden professorinkin kanssa ja hän sanoi, että meillä ei ole tähän järjestelmää, että meillä käytetään ilmeisesti vieläkin vanhaa Pontevan taulukkoa. Tämä on pieni asia, mutta se kaivertaa lukuisia kansalaisia ja toistuvasti ainakin tämän 11 vuoden aikana tämä asia on tullut esille.

Valtioneuvoston oikeuskansleri Nikula: Arvoisa puhemies! Eduskunnalle on nyt esittäytynyt laillisuusvalvontamme kaksijakoisuus, kun peräkkäin käsitellään ensin oikeusasiamiehen ja sitten oikeuskanslerin kertomus. Aivan fyysisesti todennäköisesti valitsin oikean puolen, jos laiminlyön eduskunnan etiketin istumapaikan valitessani, niin pyydän siitä anteeksi.

Puhemies! Kuuntelin edellisen keskustelun ja minulla ei oikeastaan ole paljon lisättävää siinä esille tulleisiin laillisuusvalvontaongelmiin. Kahden laillisuusvalvojan järjestelmä on perustuslakiuudistuksen mukaan katsottu toimivaksi, mutta eduskunta ylimmän tarkoituksenmukaisuus- ja vallankäytön harkinnan puolesta voi tietysti määritellä asian uudella tavalla.

Kun en puhu omasta kertomuksestani, vaan oikeuskansleri Jorma S. Aallon kertomuksesta, niin rohkenen torjua ne väitteet, että kantelut olisivat huonosti perusteltuja. Kun olen lukenut kertomuksen perustuslakivaliokunnan jäsenenä ja nyt virkaan harjaantuessani, niin minusta ne, missä on lausuttu oikeuskanslerin käsitys, huomautettu tai moitittu virkamiehiä, niin kuin ed. Myllyniemi muistutti, niin kyllä ne ovat aika hyvin perusteltuja.

Lyhyitä ratkaisuja annetaan tapauksiin, jotka tuodaan uudelleen oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille ja joissa ei, tekee tietysti mieli sanoa: valitettavasti, voida tuoda mitään uutta asiaan vaikuttavaa esille. Niissä ei enää toisteta perusteluita, vaan viitataan aiempaan. En pyydä tälle hyväksyntää, mutta haluan selittää eduskunnalle, mistä tämä johtuu. Se johtuu siitä, että on tietysti perustellumpaa aina tutkia uusia asioita, sellaisia väitteitä ja ilmoitettuja epäkohtia, joita ei ole aikaisemmin selvitetty, kuin kerrata vanhoja uudelleen ja uudelleen. Tässä joudutaan työnjaollisesti paneutumaan aina siihen, mitä vielä ei ole oikeusasiamiehen kansliassa tai Oikeuskanslerinvirastossa tutkittu. Olettaisin, että oikeusasiamiehen puolella tilanne on hyvin samanlainen.

Silloin, kun puhutaan oikeussäännösten soveltamisesta, puhutaan kahdesta asiaryhmästä: tapauksen tosiasioista ja niihin sovellettavista säännöksistä. Elämme Sakari Topeliuksen juhlavuotta, ja haluaisin palauttaa mieleen vanhan tarinan Koivu ja tähti. Juristin koivu ja tähti ovat tapauksen tosiseikat ja niiden perusteella sovellettavat säännökset. Jos tosiseikat puuttuvat, säännöksiä ei voi soveltaa, ja jos säännöksiä ei ole, tosiseikoista ei ole apua. Niiden molempien pitää näkyä yhtä aikaa, ja silloin tiedetään, että olemme tulleet oikeusturvan tyyssijoille.

Oikeuskansleria on sanottu täällä poliittiseksi takuumieheksi. Ehkä oikeuskanslerin tärkeimpiä lähtökohtaisia jokapäiväisiä velvollisuuksia on välttää astua sen rajan yli, jolloin liikutaan poliittisen tarkoituksenmukaisuuden puolella, pysyä ankarasti oikeudellisissa kysymyksissä. Tässä suhteessa juuri esimerkiksi hallituksen lakiesitysten tarkastamisessa — onko niissä perustuslain kannalta ongelmallisia kohtia vai ei — on hyvin vaikea joskus määritellä, puhuuko poliittisten mieltymystensä vai perusoikeuksien puolesta. Mutta tämä on viikoittainen toimintarutiini, joka itse asiassa tänä iltapäivänä on Oikeuskanslerinvirastossa tällä viikolla esiteltävien asioiden osalta lähtenyt liikkeelle.

Kansalaisten luottamuksen puute on tietysti kaikille instituutioille hyvin olennainen kysymys. Jo edellisessä keskustelussa ja tässäkin tuotu esille, että silloin kun on useita asianosaisia, harvoin pystytään pääsemään sellaiseen ratkaisuun, jossa kaikki voivat olla tyytyväisiä; aina jonkun osalta jää esittämättä se kannanotto, näkemys, jota hän erityisesti on toivonut. Syynä, sen vakuutan, on ainoastaan se, että tapauksesta ei ole löytynyt sellaisia tosiseikkoja, joihin kannanotto voitaisiin perustaa, ei mikään muu.

Toivon, että täällä esillä ollut ajatus, että kertomuksia voitaisiin joskus käydä läpi hyvinkin perusteellisesti ja ottaa niistä ongelmallisia yksittäisiä tapauksia esille, voisi toteutua. Arvoisa puhemies! Juuri nyt puhun taas ehkä poliittisen arvioinnin puolella: Ehkä kerran vaalikaudessa voitaisiin käydä syvällisemmin mahdollisesti erityisvaliokunnan toimesta näitä tapauksia lävitse, koska on hyvin tärkeää, että vakuututaan siitä, että ne on perusteellisesti tutkittu.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi vielä perustuslakivaliokunnan mietintöön. Kiitän siitä, niin kuin tietysti kaikesta siitä keskustelusta, jota on

käyty ja josta tulen kyllä kertomaan hyvin huolellisesti työtovereilleni virastossa.

Perustuslakivaliokunta viittaa tasa-arvolain 4 §:n soveltamiseen komiteoita ja vastaavia toimielimiä asetettaessa. Jos tässä vajaan parin kuukauden aikana on jotain oppinut, niin prosenttilaskun uudelleen, kun käy viikoittain näitä ehdotuksia läpi. Tälläkin viikolla on esillä pari toimielintä, joissa lasketaan, että sukupuolikiintiö täyttyy. Tässä ollaan aika ankaria. En muista, että olisi kertaakaan hyväksytty kiintiön alittava toimielin tämän kevään aikana. Niin kuin hyvin tiedetään, tasa-arvolaki ei sovellu tasavallan presidentin päätöksentekoon. Siltä osin kuin on kyse esimerkiksi kansainvälisiin kokouksiin lähetettävistä delegaatioista, tätä kiintiötä ei voida valvoa — ei ole toimivaltaa — mutta kyllä näissäkin ratkaisuissa hyvin pitkälle pystytään tuo kiintiö saavuttamaan. Toimielinten varajäsenten osalta kiintiö ei valitettavasti aina täyty, mutta hyvin usein sekin toteutuu. Tälle yleisölle ei varmaankaan ole suuri salaisuus, että vaikeimpia tahoja kiintiöiden täyttämisessä ovat työmarkkina- ja muut etujärjestöt. Kansalaisjärjestöt ja puolueet pystyvät tähän, mutta sekä työntekijöiden että työnantajien puolella tässä suhteessa on vaikeita ongelmia.

Perustuslakivaliokunta viittaa myös siihen, että se lainsäädäntötyön uudistaminen, jota perusoikeusuudistuksen toteutuessa eduskunta hyvin voimakkaasti edellytti ja jossa eri laeissa olevat perusoikeuksien vastaisuudet saadaan korjatuiksi, ei ole lähtenyt liikkeelle. Tässä suhteessa perustuslakivaliokunta on aivan oikeassa. Mitään kokoavaa tarkastelua ei ole tehty. Nyt kun eduskunnan päätöksen, toistaiseksi vielä päätösehdotuksen mukaisesti asia menee valtioneuvostolle tiedoksi, on hetki sopivalla tavalla muistuttaa myös kaikkia ministeriöitä siitä, että niiden tulee tällainen lainsäädännön perkaus aloittaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 52/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 7/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys laiksi terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 65/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 7/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

9) Hallituksen esitys Meksikon kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 190/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 8/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

10) Hallituksen esitys laiksi leimaverolain eräiden säännösten kumoamisesta

Hallituksen esitys 43/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 9/1998 vp
Lakialoite 13/1997 vp
Toivomusaloite 56/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 17.07.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen